

Šikana u školáků a možná opatření proti jejich vlivům

Zdeněk Paul

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zdeněk PAUL**
Osobní číslo: **H118225**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Šikana u školáků a možná opatření proti jejich vlivům**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynu obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009) případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na vymezení podstaty šikany, charakteristiku agresora a oběti, možné následky a předcházení jim.

Výzkumná část: Dotazník

Praktická část: Pomocí dotazníku zjistit míru povědomí dětí o problematice školního šikanování.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Černochoch, F. a kol. Šikaně stop! MO ČR: Avis, 1997.

Erb, H. Násilí ve škole a jak mu čelit. Praha: Amulet, 2000.

Frank, P. Malí velcí tyraní. Liberec: Dialog, 1996.

Kolář, M. Skrytý svět šikanování na školách. Praha: Portál, 2000.

Martínek, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada, 2009.

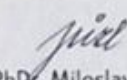
Vágnerová, K. a kol. Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Zuzana Němcová, Ph.D.**
Skupina managementu a ekonomiky

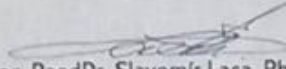
Datum zadání bakalářské práce: **11. listopadu 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2014**

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

ZDENĚK PAUL
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 6. 4. 2014
.....

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být už nejmeně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, uctí-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci se zabývám problematikou šikanování žáků na II. stupni ZŠ Morávková Vyškov, ZŠ Zlaté hory a ZŠ Bělá pod Pradědem. Teoretická část je rozdělena do několika kapitol, ve kterých vysvětluji pojem a stadia šikanování., zabývám se osobností oběti a agresora. Na konci teoretické části se zabývám řešením a prevencí problému šikanování.

Klíčová slova:

Agrese, násilí, šikana, oběť, agresor, prevence

ABSTRACT

In my Bachelor thesis I deal with bullying pupil at the second stage of the elementary school Moravkova Vyskov, Zlate Hory Elementary School and Primary School in Bela pod Pradedem. The theoretical part is divided into several chapters explaining the concept stage and bullying. Deal with the personality of the victim and the aggressor. At the end of the theoretical part deals with the prevention and solution of the problem of bullying.

Keywords:

Agression, violence, bullying, victim, aggressor, prevention,

Děkuji paní Ing. Zuzaně Němcové, Ph.D., za její odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Šikana u školáků a možná opatření proti jejich vlivům“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ŠIKANA	11
1.1 VYMEZENÍ POJMU ŠIKANA	11
1.2 FORMY ŠIKANY	12
1.3 STADIA ŠIKANOVÁNÍ	12
1.3.1 Zrod ostrakismu	12
1.3.2 Fyzická agrese a přitvrzování manipulace	13
1.3.3 Klíčový moment – vytvoření jádra	13
1.3.4 Většina přijímá normy agresorů	13
1.3.5 Totalita neboli dokonalá šikana	13
2 AKTÉŘI ŠIKANY	15
2.1 TYPOLOGIE AGRESORA	15
2.2 TYPOLOGIE OBĚTI	16
2.3 CHARAKTERISTIKA PŘIHLÍŽEJÍCÍCH	17
3 ROZPOZNÁNÍ ŠIKANY PEDAGOGEM	19
3.1 PŘÍMÉ UKAZATELE	19
3.2 NEPŘÍMÉ UKAZATELE	19
4 ROZPOZNÁNÍ ŠIKANY RODIČEM	20
4.1 VAROVNÉ SIGNÁLY	20
5 ROZDÍLY V ŠIKANĚ POHLAVÍ	21
6 KYBERŠIKANA	22
6.1 ZPŮSOBY KYBERŠIKANY	23
7 ŘEŠENÍ PROBLÉMU ŠIKANOVÁNÍ	25
7.1 METODIKA VYŠETŘOVÁNÍ	25
7.2 KRITÉRIA POSOUZENÍ STÁDIA ŠIKANOVÁNÍ	25
7.3 STRATEGIE VYŠETŘOVÁNÍ	25
7.4 TAKTIKA VYŠETŘOVÁNÍ	26
7.5 ÚLOHA RODIČŮ OBĚTÍ	27
8 PREVENCE ŠIKANOVÁNÍ	28
8.1 METODICKÝ POKYN MŠMT	28
8.2 VYTVÁŘENÍ POZITIVNÍHO SOCIÁLNÍHO KLIMATU VE ŠKOLE	29
8.3 ZAVEDENÍ NOVÝCH METOD VÝUKY	30
8.4 POVINNOSTI ŘEDITELE V OBLASTI PREVENCE ŠIKANOVÁNÍ	30
9 ZÁVĚR	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
10 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	34

10.1	CÍL VÝZKUMU	34
10.2	STANOVENÍ HYPOTÉZ	34
10.3	TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ	35
10.4	POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU	35
10.5	METODA ZPRACOVÁNÍ DAT	35
11	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ NA ZŠ	36
	VYHODNOCENÍ A OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	57
	ZÁVĚR	59
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	61
	SEZNAM OBRÁZKŮ	62
	SEZNAM TABULEK	63
	SEZNAM PŘÍLOH	64

ÚVOD

Šikanování je velice závažný, společensky nebezpečný jev, ohrožující oběť fyzicky, ale zejména psychicky. To jsou důvody, proč nesmíme šikanu přehlížet nebo zlehčovat.

Odborníci na tuto problematiku se shodují, že šikana se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech typech našich škol. Podle jejich zkušeností jsou zárodky šikany téměř v každé třídě. Někde je to vážnější, někde nevinnější.

Ke zpracování jsem si vybral téma šikany, protože mě tento fenomén dlouhodobě zajímá a v dnešní době je toto téma velmi diskutované. Po přečtení knihy PhDr. Michala Koláře Bolest šikanování, která ve mně zanechala spoustu rozporuplných pocitů, jsem nabyl vědomí, že se mě tato problematika, jakožto otce dvou dětí, také bezprostředně týká a že se jí chci zabývat hlouběji.

Ve své práci jsem vycházel právě z knih Michala Koláře, jeho článků a výzkumů, protože dle mého názoru je to odborník na slovo vzatý, který se školním šikanováním dlouhodobě zabývá. Je autorem původní speciální teorie, vnitřní diagnostiky a diferencované léčby tohoto, dalo by se říci, destruktivního fenoménu. Spolupracuje také s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na koncepci prevence šikany.

Cílem bakalářské práce bude upozornit na problematiku šikany na základních školách, popsat problém a provést výzkum na téma šikany u školáků prostřednictvím dotazníků. Výzkum bude srovnávat šikanu v různých prostředích škol - městských a venkovských se zaměřením na jejich rozdílnost.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠIKANA

Jistě by se dalo říci, že šikana ve škole je téměř tak stará, jako škola sama. Děti by nebyly dětmi, kdyby silnější nikdy neubližovali těm slabším.¹ Například již ve starých internátních školách bývala šikana častým jevem. Počátkem 20. století ji ve své knize *Zmatky chovance Törlesse* popsal rakouský spisovatel Robert Musil. Autor v ní líčí prožitky mladého kadeta rakousko-uherské internátní školy. Kniha vydaná již v roce 1906 vyvolala zobrazením šikany a homosexuálních praktik s ní spojených doslova veřejný skandál.

V posledních desetiletích celkově agresivita mládeže stoupla, což je zřejmé z různých statistik. Opakované výzkumy ukazují, že se její obětí stává až 40 % dětí školního věku.² Někteří z pedagogů upozorňují na nový jev nazývaný „nemotivované násilí“ – agresor napadne svou oběť, např. kopnutím do břicha, aniž by oběť znal. Prostě to udělal „jen tak“.

Šikanování by se tak dalo nazvat epidemií, která se šíří naším školstvím. Velmi alarmující je, že se vyskytuje nejen na prvních stupních základních škol, ale dokonce i v mateřských školách. Je tedy nutné si uvědomit, že aktérem šikany se může stát i naše dítě. Proto je důležité nepřehlížet a nepodceňovat počáteční symptomy této epidemie, která se nám zpočátku může jevit jako pouhé škádlení ze strany agresora.

1.1 Vymezení pojmu šikana

Definice tohoto fenoménu bylo formulováno hodně. Jednou z nich je, že „šikana je ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit.“³

Slovník cizích slov zase šikanování definuje jako „*hovorový výraz pro pronásledování, záměrné, zbytečné obtěžování, nespravedlivé obviňování, trestání, týrání.*“⁴

Michal Kolář za šikanování považuje, když „*jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.*“⁵

¹ Říčan, P. Janošová, P. Jak na šikanu. Praha: Grada 2010. ISBN 978-80-247-2991-6. str. 133

² Vágnerová K. a kol. Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7. str. 9

³ Říčan, P. Janošová, P. Jak na šikanu, Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6. str. 21

⁴ Klimeš, L. Slovník cizích slov. Praha: SPN, 2005. ISBN 80-7235-272-5. str. 704

⁵ Kolář, M. Skrytý svět šikanování. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1. str. 20

1.2 Formy šikany

Za základní formy šikany je považován vnější obraz šikany z hlediska typu agrese – prostředků týrání, věku, typu školy, genderu, způsobu řízení školy a specifických vzdělávacích potřeb aktérů šikanování. Pro větší přehlednost uvádím názornou tabulku, kterou ve své knize sestavil Michal Kolář:

*Základní formy šikany:*⁶

Šikana podle typu agrese – prostředku týrání	fyzická, psychická a smíšená šikana, kyberšikana – jako specifická forma psychické šikany
Šikana podle věku a typu školy	šikana mezi předškoláky, žáky I. stupně a II. stupně, uční, gymnazisty, ..., šikana mezi vysokoškoláky
Šikana z genderového hlediska	chlapecká a dívčí šikana, homofobní šikana, šikana u chlapců vůči děvčatům, šikana dívek vůči chlapcům
Šikana odehrávající se ve školách s různým způsobem řízení	na jedné straně škola s demokratickým vedením a na druhé straně škola, příp. výchovný ústav, kde je tvrdý hierarchicko-autoritativní systém
Šikana podle speciálních vzdělávacích potřeb aktérů	šikana neslyšících, nevidomých, tělesně postižených, mentálně retardovaných apod.

1.3 Stadia šikanování

Stadia šikanování lze také nazvat jakýmsi zrodem a vývojem šikanování. Michal Kolář rozlišuje různé vývojové stupně. Vytvořil pětistupňové schéma, na jehož počátku mohou být zdánlivě nevinné drobné posměšky či schválnosti, kterým nezasvěcený člověk ani nepřikládá žádný význam.

1.3.1 Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře - je neoblíben a neuznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné legrácky“.⁷

⁶ Kolář, M. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5. str. 78

⁷ Kolář, M. Skrytý svět šikanování. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1. str. 32

1.3.2 Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Jedná se o další stadium vývoje, do kterého může ostrakismus přejít. Nejčastějšími příčinami mohou být vypjaté situace v kolektivu, kdy ostrakizovaný jedinec slouží, dalo by se říci, jako „hromosvod“. Další příčinou může být nuda, kdy si žáci chtějí zpestřit nezáživné situace na úkor nejzranitelnějšího žáka. A samozřejmě důvodem může být to, že se v jedné třídě sejde několik výrazně agresivních asociálních jedinců, kteří používají násilí pro uspokojování svých potřeb.⁸

1.3.3 Klíčový moment – vytvoření jádra

Jádrem se myslí skupina agresorů, kteří systematicky a cíleně šikanují nejslabšího jedince. Vznikají podskupiny a to buď ty, které se staví na stranu agresorů, nebo tzv. pozitivní, které tvoří charakterově slušní žáci. Tito se ovšem v praxi nevyskytují tak často. Většinou z důvodu, že sami mají z agresorů strach a jsou rádi, že právě oni nejsou jejich obětí. Klíčovým momentem se tedy rozumí to, že pokud se nevytvoří silná pozitivní podskupina, která by „řádění“ agresorů zastavila, mohou tito nerušeně páchat zlo.

1.3.4 Většina přijímá normy agresorů

V tomto pokročilém stadiu jsou normy agresorů pro většinu nepsaným zákonem a málokdo se jim dokáže postavit. Michal Kolář tento stav přirovnal k viru, který přemůže buňku a zcela ji ovládne. Buňka zůstává navenek zachována, ale místo aby fungováním organismus podporovala, zevnitř ho rozkládá.⁹ V reálu to vypadá tak, že i jindy ukáznění žáci, se na šikanování podílí.

1.3.5 Totalita neboli dokonalá šikana

Jedná se o poslední stadium šikanování, které nastává v případě, že nikdo zvenčí nezasáhne. Toto stadium je typičtější pro vězeňské prostředí nebo diagnostické ústavy. Na školách se vyskytuje zřídka a spíše v mírnější podobě. Iniciátorem může být žák s výborným prospěchem, v kolektivu oblíbený. Šikana je tak pro pedagogy těžko

---

⁸ Kolář, M. Skrytý svět šikanování. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1. str. 33

⁹ Kolář, M. Skrytý svět šikanování. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1. str. 36

odhalitelná, protože agresor si plní vzorně své povinnosti a mnohdy je „pravou rukou“ učitele. Ten pak přehlíží jakékoliv varovné signály vysílané šikanovaným jedincem. V extrémních případech může toto stadium přerůst v brutální násilí a tak psychický teror, že šikanovaný jedinec bezvýchodnou situaci řeší pokusem o sebevraždu.¹⁰

---

¹⁰ Kolář, M. Skrytý svět šikanování. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1. str. 37

2 AKTÉŘI ŠIKANY

Jak už jsem napsal, často k šikaně dochází uvnitř třídy. Člověka až mrazí v zádech, když se dočte, čeho všeho jsou děti schopné. Kam až jsou schopni ve svém týrání, ať už psychickém nebo fyzickém, zajít. Často se jedná o děti, které jsou doma naprosto bezproblémové a jejich rodiče by ani ve snu nenapadlo, jaké brutality se jejich „hodné dítě“ může dopouštět.

V následujících několika odstavcích se chci zabývat typologií všech zúčastněných, pokusit se vymezit možné příčiny šikanování, pohnutky, které vedou k vytipování budoucí oběti. Za důležité také považuji pokusit se identifikovat přihlížející. Jaký mohou mít důvod nečinně přihlížet řádění agresora a nepomoci spolužákovi?

Na tyto otázky jistě nelze odpovědět zcela jednoznačně, ale určité shodné rysy zde určitě nalezneme.

2.1 Typologie agresora

U šikanujících se přímo nabízí, že hlavním rysem je *snaha ovládat okolí*, zaujmout dominantní postavení v kolektivu, získat si jeho bezmezný obdiv. Obklopit se skupinou věrných, kteří se snaží svému „bossovi“ všemožně zavděčit. A to dokonce do té míry, že ač je agresor hlavním organizátorem šikanování, jeho „nohsledi“ všechnu špinavou práci odvedou za něj a agresor se tak oběti nemusí ani dotknout.

Za další rys agresora se považuje *tělesná zdatnost*, přinejmenším ve srovnání s obětí. To ovšem nemusí být pravidlem. Mnohdy se v minulosti prokázalo, že samotným organizátorem šikanování byl tělesně postižený jedinec.

K dalším typickým rysům šikanujícího bývá *sklon k agresivitě*, absence soucitu a empatie.

Je vědci dokázáno, že sklony k agresivitě se utváří u dítěte již v předškolním věku. Samozřejmě zde určitou roli sehraje i vrozené dispozice. A když se k nim přičte vliv nestabilního rodinného prostředí, citová deprivace a nesprávná výchova, vytvoří se u dítěte předpoklady pro agresivní chování.

Kolář během své dlouholeté praxe v oblasti šikanování vyzoroval výskyt tří typů iniciátorů šikanování:¹¹

Typ DRSŇÁK

Jedná se o hrubého, impulzivního a většinou primitivního jedince, který má kázeňské problémy, neuznává autority a mnohdy bývá zapojen do páchání trestné činnosti. Tento typ agresora šikanuje tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost a šikanováním se snaží zastrašit ostatní.

Většinou se prokázalo, že tento problematický jedinec vyrůstal v rodině, kde se často vyskytovalo násilí a agrese.

Typ SLUŠŇÁK

Jak už název napovídá, jde o slušného a kultivovaného jedince, za jehož uhlazeným zjevem se skrývá brutalita a rafinované mučení. To se děje většinou beze svědků, proto je velmi těžko odhalitelné. Specifikem v rodinné výchově je přísnost, někdy až, dalo by se říci, vojenský dril.

Typ SRANDISTA

Tímto typem nazval Dr. Kolář osobu, která se vyznačuje veselou a vtipnou povahou, optimismem a značnou sebedůvěrou. Většinou projevuje zvýšenou touhou po pozornosti. V kolektivu bývá oblíbený, a proto na ostatních může uplatňovat svůj vliv. Šikanuje pro své vlastní potěšení a pro pobavení ostatních. V chování rodičů vůči dítěti lze předpokládat sarkasmus a ironizující chování.

2.2 Typologie oběti

Oběti bývají vůči agresorovi vždy nějakým způsobem znevýhodněné, ať už je to fyzicky či intelektem. Vhodným terčem bývá např. obezita, krátkozrakost nebo dokonce nepřitažlivý vzhled. V současné době přibývá také obětí, které jsou sociálně

---

¹¹ Kolář, M. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5. str. 141

znevýhodněné. Nechodí oblékaní podle poslední módy, nevlastní nejmodernější výtobytky moderních technologií. Když pomineme rasový podtext, může jedince znevýhodnit i to, co by za jiných okolností bylo výhodou. Tím se myslí nadprůměrná inteligence, která ostatní „průměrné“ spolužáky dráždí a provokuje.

Různé studie dokazují, že rodiče oběti bývají velmi úzkostliví a přehnaně pečující, čímž podporují citovou závislost a nesamostatnost dítěte.¹² Ta vede k viditelné bojácnosti, která doslova přitahuje násilí.

Občas se stává, že oběť bývá těžko rozpoznatelná. Je to zejména v případě, že obětí bývá vyhlášený darebák a provokatér. Situace se stává ještě složitější, když oběť je současně agresorem.

2.3 Charakteristika přihlížejcích

Agresori často nešikanují pouze pro své potěšení, ale chtějí dát najevo spolužákům svou moc a sílu, svou nadřazenost. A jak by se dali přihlížejíci charakterizovat? Na čí straně vlastně jsou a co je vede k nečinnému přihlížení? Co přivede „pouhého“ přihlížejícího k tomu, že se přidá na stranu agresora a na šikanování se podílí? Většinou přihlížejcích je násilí a agrese samozřejmě proti mysli, ale pokud je agresorem sympatický a vtipný žák a obětí žák, který je v kolektivu neoblíbený, může se stát, že část jich začne šikanu schvalovat. Jiný případ nastane, pokud je v roli agresora jedinec, který vykazuje sklony k násilí a brutalitě. Přihlížejíci jeho chování sice neschvalují, ale strach jim nedovolí oběti se zastat. Obávají se, že to, co se děje oběti, by se mohlo stát i jim. Strach je doslova paralyzuje a oni dělají, že nic nevidí.

Když tedy vše shrneme, chování a postoje přihlížejcích se pohybují od ustrašeného pasivního nesouhlasu přes nezúčastněnost, až po souhlasný postoj, případně aktivní účast.¹³ Iničiátoři šikany se od prvopočátku snaží obrátit názor ostatních ve svůj prospěch. Toto se děje psychickou manipulací a tak zvaným, lidově řečeno „vymýváním mozku“. Tato metoda agresorů je tak účinná, že pokud nezasáhne zkušený pedagog nebo odborník, přihlížejíci se podřizují a přijímají normy agresora.

¹² Pöthe, P. Dítě v ohrožení. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8. str. 119

¹³ Vágnerová, K. a kol. Minimalizace šikany. Praha:Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7. str. 88

Proto je potřeba, aby pedagog dbal o vytváření pozitivní atmosféry ve třídě, snažil se o stmelení kolektivu, pěstoval v žácích empatii, soucit a porozumění.

3 ROZPOZNÁNÍ ŠIKANY PEDAGOGEM

Aby byla šikana diagnostikována již v jejím počátku, je třeba, aby pedagog byl ve střehu, měl oči otevřené a všímal si všech náznaků možného šikanování. Kromě těch zcela evidentních náznaků je třeba věnovat zvýšenou pozornost těm skrytým. Jsou to takové jevy, podle kterých můžeme usuzovat na to, že dítě je šikanováno.

3.1 Přímé ukazatele

Mezi tyto ukazatele se řadí různé posměšné poznámky, hanlivé přezdívky, nadávky, ponižování a nemístné vtípky na adresu dítěte. Přímým ukazatelem také může být častá kritika určitého dítěte, nepřátelské až nenávistné výtky a pohrdavý tón. Dále příkazy od ostatních, kterým se dítě zcela podřizuje. Kromě těchto verbálních útoků jsou zde patrné i útoky fyzické – strkání, kopání, honění a rvačky, při kterých je jeden z účastníků zřetelně slabší a bojácnější.

3.2 Nepřímé ukazatele

Za nepřímé známky šikany se považuje osamocení dítěte, stranění se kolektivu, vyhledávání těsné blízkosti učitele o přestávkách. Tento jedinec se chová ustrašeně a nešťastně, před kolektivem vystupuje nejistě. Jeho školní prospěch se v poslední době se povážlivě zhoršil, často mu chybí učební pomůcky, nebo je má poničené. Na těle má viditelné odřeniny, škrábance nebo modřiny.

4 ROZPOZNÁNÍ ŠIKANY RODIČEM

Ale není to jen pedagog, který se má zaměřit na varovné signály, které mohou identifikovat šikanu. Jsou některé důležité indicie, které mohou odhalit pouze rodiče. Je proto třeba pečlivě sledovat podezřelé projevy, které by mohly pomoci šikanování odhalit. Samozřejmě může jít o planý poplach, ale pokud se vyskytne těchto projevů víc, je větší pravděpodobnost, že k šikanování dochází.

4.1 Varovné signály

- dítě doma nenavštěvují žádní spolužáci a ani ono není zváno na návštěvu
- nemá žádného kamaráda, se kterým by trávil volný čas
- stěžuje si na různé zdravotní problémy, aby nemuselo do školy
- je smutné, až depresivní, nerado hovoří o škole
- výkyvy nálad, od apatie k návalům vzteku (např. vůči sourozencům)
- jeho školní prospěch se povážlivě zhoršil
- často mívá poničené učební pomůcky, nebo je vůbec nemá
- nevychází s kapesným, opakovaně žádá o peníze
- ze školy se vrací hladové, i když mívá svačiny
- nedokáže věrohodně vysvětlit různé odřenininy a špinavé či potrhané oblečení
- domů chodí oklikami

5 ROZDÍLY V ŠIKANĚ POHLAVÍ

Šikany se dopouštějí chlapci i dívky a stejně tak se chlapci i dívky mohou stát oběťmi. Podle zkušeností a výzkumů Dr. Koláře z roku 2005 je patrné, že výskyt dívčí šikany je podobný jako u šikany ze strany chlapců. Existují však jisté rozdíly, které ji od chlapecké šikany odlišují:

- U chlapců převažuje především fyzická agrese, zatímco u děvčat převažuje spíše šikana v psychické podobě (není to ovšem pravidlem, v praxi jsou známy i mimořádně brutální případy mezi děvčaty).
- Dívčí šikana se často odehrává v „kamarádkém převleku“, tzn. v blízkých kamarádkých vztazích (nejlepší kamarádky se pohádají a následuje pomsta ve formě šikany), zatímco u chlapců oběť nikdy nepatří do okruhu přátel.
- Chlapci často používají šikanování, aby si vybudovali pověst a děvčata naopak, aby si pověst uchránila.¹⁴
- odhalit šikanu u děvčat je mnohem obtížnější, protože se může skrývat za navenek přátelskými vztahy mezi trýznitelkou a obětí (nebývá zvláštností, že oběť pocítuje k agresorce náklonnost a považuje ji za svou přítelkyni).

U dívčí šikany je třeba nepodcenit situaci a nezaměnit za pouhé škádlení, jakým se navenek může jevit. Děvčata na rozdíl od chlapců mají v sobě značnou dávku zákeřnosti a rafinovanosti, takže se jim daří šikanování dobře maskovat. Bylo zjištěno, že dívky se oběťmi stávají častěji než chlapci, a to proto, že jsou šikanovány jak od děvčat, tak od chlapců.

---

¹⁴ Fieldová, E. Jak se bránit šikaně. Praha: Ikar, 2009. ISBN 978-80-249-1176-2. str. 30

6 KYBERŠIKANA

Je na místě vzpomenout moderní způsob šikanování a tím je právě kyberšikana. Spadá do kategorie psychické šikany a v poslední době společně s rozvojem informačních a komunikačních technologií velmi výrazně narůstá. Potřeba být neustále „online“, být ve spojení s vrstevníky, mít nepřetržitý přístup k informacím, je zejména pro dnešní dospívající generaci něco naprosto přirozeného a pro mnohé takřka nezbytného. Neustálá dostupnost s sebou jistě nese spoustu výhod a pozitiv, které se ale mohou změnit v negativa, což je právě případ kyberšikany.

Kyberšikana má s běžnou psychickou šikanou stejné rysy, tzn. záměrnost a opakovanost. Bývá často definována jako *„forma šikany prostřednictvím elektronických médií, jako je internet a mobilní telefon, které slouží k agresivnímu a záměrnému poškození uživatele těchto médií. Stejně jako tradiční šikana zahrnuje i kyberšikana opakované chování a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.“*¹⁵ Rozdílem však je, že kyberšikana neprobíhá tváří v tvář, oběť tak tedy nemusí znát svého agresora. Anonymita tak agresorovi nahrává a dodává mu tak sílu. Může k ní docházet prakticky 24 hodin denně, oběť je pronásledována kdykoliv a kdekoliv. Nekončí za zdmi domova a způsobuje naprostý pocit bezmoci, když oběť neví, kdy a odkud útok přichází. Díky masovému využívání sociálních sítí může mít šikanování obrovské publikum, které se pase na utrpení druhých a stává se tak pomocníkem útočníka. Na rozdíl od tradiční šikany jsou důsledky kyberšikany hůře rozpoznatelné. Jedná se totiž o psychické týrání, které nezanechává na oběti viditelné stopy, jako třeba modřiny u šikany fyzické. Oběti jsou často uzavřené do sebe a s problémem se svému okolí nechtějí svěřit. Ať už ze studu, nebo ze strachu. Na řešení problému tak zůstávají sami a může se stát, že ho nezvládnou. Důkazem je známý případ polské studentky, která na základě kyberšikany spáchala sebevraždu.¹⁶

Při pohybu na sociálních sítích je důležité být obezřetný, nebýt přehnaně důvěřivý a zejména nesdělovat citlivé informace. Nikdy totiž nevíme, kdo je tou osobou na „druhé straně“.

---

¹⁵ Černá, A. a kol. Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4577-0. str. 20

¹⁶ Co je kyberšikana? E-Bezpečí [online]. 2011 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>

6.1 Způsoby kyberšikany

Existuje spousta způsobů, jak oběti ubližovat za pomoci moderních komunikačních prostředků. Nejčastějšími zbraněmi kyberšikany je:

- zasílání zastrašujících a urážejících zpráv prostřednictvím telefonu nebo e-mailu
- rozesílání urážejících a ponižujících fotografií a videí
- vytváření webových stránek, na kterých je oběť ponižována a urážena
- vyvěšování různých fotomontáží, na kterých jsou pornografické fotografie s tváří oběti
- vyvěšování videí, na kterých je zachyceno bití oběti nebo její vysvlékání a tím je dosaženo ponižení oběti

Kyberšikana nezná hranice a je celosvětovým problémem. K jejímu řešení je třeba orientovat se v kyberprostoru a mít odpovídající počítačovou gramotnost, případně vyhledat pomoc odborníka ICT. Na vypátrání „kyberagresora“ využíváme častou propojenost s šikanou tradiční, která se odehrává ve škole. Proto je třeba zmapovat vztahy ve třídě, kde se oběť kyberšikany nachází. Oběti je zcela na místě pomoci radou, jakým způsobem se mají ochránit, zajistit důkazy a na koho se obrátit.

Na podzim roku 2013 vznikl projekt Web Rangers, který je iniciativou českého Googlu ve spolupráci s GEG ČR a E-Bezpečím. Cílem tohoto projektu bylo objevit Web Rangery, kteří by mezi vrstevníky šířili znalosti o tom, jak se na internetu chovat bezpečně a na co si případně dávat pozor. Do projektu se zapojilo téměř 70 škol a na funkci Web Rangerů se k 1. dubnu přihlásilo na 130 teenagerů ve věku mezi 13 – 15 lety, jejichž úkolem bylo prostřednictvím webu, článků v novinách, komiksu, případně besed či videí vytvořit projekt týkající se bezpečného užívání internetu. Projekt tak využívá potenciálu, který v sobě děti ukrývají. Tím je schopnost velmi rychle šířit informace mezi svými vrstevníky. Např. o tom, jak je nebezpečné šíření intimních materiálů po internetu, na co si dát pozor, čemu se vyvarovat, případně na koho se obrátit v případě, že se je někdo snaží manipulovat. Výsledkem bylo 47 zajímavých a kreativních projektů, z nichž některé zaznamenaly až tisíce zhlédnutí. Původní myšlenka vzešla před 3 lety v Izraeli, kde zaznamenala obrovský

úspěch a poznání, že efektivním způsobem je, když děti mezi sebou sdílí své vědomosti a zkušenosti a navzájem si je předávají.¹⁷

---

¹⁷ Projekt Web Rangers. E-Bezpečí [online]. 2014 [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky/846-projekt-web-rangers-cesti-teenageri-vzdelavaji-sve-vrstevniky-v-internetove-bezpecnosti>

7 ŘEŠENÍ PROBLÉMU ŠIKANOVÁNÍ

Když vyjde najevo, že podezření na šikanu je opodstatněné, je potřeba ji správným způsobem řešit. Při samotném řešení šikany je důležité chránit informátora a v žádném případě ho neprozradit. Abychom získali objektivní informace, je důležité nedat před informátorem najevo, co už je nám známo, čímž bychom ho mohli ovlivňovat. Stejně tak je důležité vyslechnout poškozeného, svědky i obviněného individuálně. Všechny výpovědi s pečlivostí zaznamenáváme.

7.1 Metodika vyšetřování

Každá metodika vyšetřování má svá pravidla. Je důležité zjistit co největší množství informací, abychom při rozhovoru s agresorem měli co nejvíce argumentů. To znamená vybrat vhodné svědky ještě před samotným vyšetřováním. Nejdůležitější metodické pravidlo je, nikdy nekonfrontovat agresora s obětí! Oběť bychom tak vystavili nebezpečí ze strany agresora a dalšímu traumatu. Rovněž konfrontace mezi agresorem a svědky není přípustná.

7.2 Kritéria posouzení stádia šikanování

Existují čtyři kritéria, na jejich základě lze téměř s jistotou usuzovat, ve kterém stadiu se šikana nachází. Prvním z nich je *způsob výpovědi a chování* svědků a oběti. Je třeba bedlivě sledovat, zda mluví přímo, nebo působí ustrašeně, zda zapírají násilí nebo ho potvrzují. Důležité je zjištění, zda svědek oběť lituje, nebo ji naopak obviňuje. Dalším kritériem je *posouzení závažnosti a četnosti* agresivity. Např. pokud došlo ke zranění, lze se domnívat, že se jedná o pokročilé stádium šikanování. Velkou roli při posuzování stádia hraje *dobu*, po kterou šikanování probíhalo a také *počet obětí a agresorů*. V případě většího počtu se pravděpodobně jedná o pokročilou šikanu.

7.3 Strategie vyšetřování

Existuje několik strategií vyšetřování, jejichž hlavním cílem je chránit oběť i svědky. Je proto třeba, aby vyšetřování probíhalo nenápadně z důvodu možné msty ze strany agresora.

Cílem vyšetřování je zjistit, kdo, případně kolik, je obětí; totožnost agresora, případně jejich počet; kdo je iniciátorem a kdo se na šikanování podílí; získat co nejpodrobnější popis šikanování. Od prvopočátku vyšetřování je velmi důležité vést si podrobné záznamy, které jsou důležité v dalším řešení, případně jako důkazy rodičům.

Strategické kroky:¹⁸

- Rozhovor s informátory a se svědky
- Nalezení vhodných svědků
- Individuální případně konfrontační rozhovory se svědky
(Nekonfrontovat oběť a agresora a svědky s agresory)
- Zajistit ochranu obětem
- Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

Tyto kroky platí, pokud se nejedná o pokročilé stadium šikanování. V tom případě se musí začít zajištěním ochrany oběti. Pokud jde o svědky, je potřeba najít takové, kteří stojí na straně oběti, nepodílejí se na šikanování a odsuzují agresora. Co se týče rozhovoru s agresorem, je hlavním smyslem zastavit ho. Dát mu šanci vše napravit a společně najít řešení.

7.4 Taktika vyšetřování

V taktice se musí počítat s alternativními postupy, které jsou pružné a mění se podle vývoje a stádia šikany. Společným rysem nicméně je, že metody musejí mít charakter překvapení a skrytosti.

Taktika má čtyři části:

1. **Zahřívací předkolo** – navození určité atmosféry, oběti dát najevo bezpečí a agresora naopak znejistit, využít moment překvapení
2. **Monolog** – Svědek nebo agresor má svými slovy celou záležitost vylíčit (lze vynechat).

---

¹⁸ Nebezpečná epidemie-šikana. *Společenství proti šikaně* [online]. 2004 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://www.sikana.org/>

3. **Dialog** – Pokládání otázek vyšetřovanému a jeho odpovědi; důležité je udržet vyšetřovaného v napětí, tak zvané „přitlačit ho ke zdi“. Agresorovi lze nabídnout polehčující okolnosti v případě, že se přizná.
4. **Konfrontace** – Probíhá mezi svědky, nebo mezi agresory; je přítom nutné sledovat i neverbální komunikaci, která někdy napoví více.

Šetření šikanování je věcí velmi choulostivou a je proto potřeba k obětem přistupovat co nejcitlivěji, už vzhledem k jejich psychickému stavu. Šikanované dítě by mělo plně pocítit naši podporu a především ochranu. Je potřeba dítě ubezpečit, že vina není na jeho straně, a to i v případě, že má na šikaně jistý podíl. Naopak ho musíme ujistit, že nikdo nemá právo ubližovat mu, a když se to děje, má právo se bránit a přijmout pomocnou ruku. Pedagog proto na oběť důsledně dohlíží, opakovaně s ním vede individuální pohovory a v neposlední řadě kontaktuje rodiče.

7.5 Úloha rodičů obětí

Pokud rodiče zjistí, že je jejich dítě šikanováno, je důležitá okamžitá pomoc. Dítě musí cítit z jejich strany důvěru, podporu a bezpečí, z čehož pramení potřeba se svěřit. Pro začátek samotného šetření je pro rodiče důležité dozvědět se co nejpodrobněji, co se stalo a získat tak ucelenou představu o celé problematice. Následně je nutné neprodleně nahlásit celou situaci třídnímu učiteli, nebo přímo řediteli školy. Škola je povinna okamžitě situaci řešit a podle mezinárodní Úmluvy o právech dítěte zajistit dětem bezpečí.

Často dítě potřebuje pomoc odborníka, která může být jednorázová nebo dlouhodobější. Velmi dobrých výsledků dosahuje několikaměsíční skupinová psychoterapie, kde děti společně sdílí své zkušenosti, učí se, jak čelit situacím, které mohou vést k šikanování. Získávají tak sebevědomí a povzbuzuje to v nich družnost.

8 PREVENCE ŠIKANOVÁNÍ

V úvodu jsem šikanování nazval epidemií. A jak už to u epidemií bývá, je mnohem snadnější a především účinnější jí předcházet, než potom odstraňovat následky. A stejné je to i se šikanováním. Důležitá je proto prevence a to i na místech, kde dosud nebylo šikanování odhaleno. Způsoby prevence mohou být různé. Důležité je, aby pedagog vedl žáky k úctě, vzájemné solidaritě a ochraně slabších spolužáků. Učitel by měl sledovat třídní klima, všimnout si, zda se některý ze žáků nestraní kolektivu nebo ho ostatní spolužáci nevylučují ze svého středu. Takovému jedinci je třeba dát na vědomí, že není o nic horší než ostatní, že mu na nich záleží. Je třeba začlenit ho do kolektivu a posilovat jeho sebevědomí. Důležitým úkolem pedagoga v rámci prevence proti šikaně je také vést žáky k demokracii. Ptát se na jejich názory, umět je vyslechnout, diskutovat s nimi, dát jim možnost volby – nechat je rozhodovat mezi několika variantami, jak to oni chtějí. Pedagog by měl být pro žáky především vzorem a je důležité, aby si to za každých okolností uvědomoval. Také zvýšený dozor o přestávkách a na rizikových místech snižuje možnosti šikanování. V rámci minimalizace šikany některé školy vyvěšují schránky důvěry, do kterých mohou žáci vhadzovat své připomínky, psát o svých problémech, pokud se o nich bojí nebo stydí mluvit otevřeně. Formulace proti šikaně může být také zakotvena ve školním řádu. Musí být jasně vymezena pravidla chování a sankce, které z jejich porušení vyplývají. Tresty by měly případné agresory odradit od porušování těchto pravidel.¹⁹

8.1 Metodický pokyn MŠMT

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy slouží k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže a upozorňuje na závažnost šikanování. Je platný od 1. 1. 2001 a vymezuje „*minimální preventivní programy na úrovni škol a školských zařízení, role jednotlivých institucí a vymezuje funkci školního metodika prevence. Na základě poznatků je zřejmé, že tam, kde se klade důraz na prevenci šikany, její výskyt má výrazně klesající tendenci. Cílem metodického pokynu je upozornit na závažnost šikanování, poskytnout pedagogům základní informace o jeho projevech a pomoci hledat řešení těchto specifických problémů.*“²⁰

---

²⁰ Metodický pokyn MŠMT. *Občanské sdružení proti šikaně* [online]. 2003 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.sikana.cz/msmt-pok2000.html>

Každá škola tak na pokyn MŠMT vyhotovuje pro daný školní rok program proti šikanování, ve kterém jsou uvedeny veškeré postupy při řešení šikanování, ale také kroky vedoucí k prevenci proti šikaně. Tento program se stane součástí Minimálního preventivního programu. Cílem tohoto programu je především vytváření pozitivního klimatu mezi žáky, vzbudit v dětech důvěru otevřeně hovořit o problémech, zamezit vzniku a rozvoji šikany, rozpoznat její náznaky a projevy. Proto je také důležité systematické vzdělávání metodika prevence a dalších pedagogických pracovníků, spolupráce s jinými organizacemi při řešení pokročilých stádií šikany a také aktivní spolupráce s rodiči.

Na každé škole působí společně s výchovným poradcem také metodik školní prevence. Náplní jeho práce je poskytování poradenských služeb v oblasti prevence sociálně nežádoucích jevů, věnuje se metodické podpoře učitelů a zajišťuje krizovou intervenci. do jeho činnosti spadá právě tvorba a kontrola realizace minimálního preventivního programu školy.²¹

8.2 Vytváření pozitivního sociálního klimatu ve škole

Důležitou součástí primární prevence je vytvořit ve škole prostředí, které je bezpečné, které vede děti k solidaritě, sounáležitosti a vzájemnému respektu. Úkolem prevence je podpora pozitivních vztahů, podpora solidarity a tolerance, rovné zacházení a úctu k životu druhého člověka, utužit v dětech ochranný komplex, tzn. potřebu pomáhat slabším a v neposlední řadě je třeba v žácích rozvíjet jednání v souladu s právními normami.

Pro správnou prevenci je také třeba podporovat autoritu učitele. V současné době totiž zaznamenáváme úbytek autority. Někteří učitelé si nedokážou získat respekt u svých žáků např. špatnými metodami výuky nebo nesprávným přístupem k žákům samotným. Ale vina není vždy na straně pedagoga. K úpadku autority přispívá všudypřítomné násilí, které se na nás valí ze všech médií a má za následek zvýšenou agresivitu u dětí. Proto je důležité, aby za pedagogem za každých takovýchto okolností stál ředitel a plně ho podporoval.

---

²¹ Metodik prevence. *Metodický portál RVP* [online]. 2012 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/M/Metodik_prevence

8.3 Zavedení nových metod výuky

Před revolucí na školách vládla totalitní mentalita, tzn. minimální diskuze a autoritářství. Proto je třeba učit se demokratickému myšlení, posilovat v žácích princip **demokracie**. Je potřeba s dětmi diskutovat, ptát se na jejich názory a dávat možnost volby. K posílení demokracie je také třeba spolupráce s rodiče, otevřeně je informovat i o nepříjemných událostech a problémech, v našem případě např. o výskytu šikany na škole.

Další inovativní metodou ve výuce je **ideová výchova**. Dětem je třeba vštěpovat základní hodnoty, jakými jsou úcta ke každému člověku, soucit, obětavost a čest a předcházet tak bujení šikany. Tyto mravní hodnoty ale nemají být pouze součástí výuky, ale měly by být všudypřítomné, součástí prostředí, které děti obklopuje. Základem takovéto výchovy je ale především osobní příklad učitelů, bez kterého by to celé nemělo téměř smysl.

Dobrou prevencí šikany je také vést děti ke **vzájemné spolupráci** při všech školních činnostech. V praxi to znamená zapojit do skupinových aktivit i ty děti, které ostatní spolužáci nějakým způsobem vytěsňují ze svého středu. Takovýmto dětem je třeba dát příležitost být platným členem kolektivu, čímž si postupně získají respekt a sebeúctu.

Za velmi důležité se v rámci předcházení šikanování považuje seznamovat žáky s touto problematikou. Ať už formou besed s odborníky na šikanování nebo diskuzemi v hodinách občanské výchovy. Za vhodné považují, aby žákům byly čas od času rozdány anonymní dotazníky, na jejichž základě by se dalo zjistit, jaké je jejich povědomí o problematice šikanování, zda se s ní setkali, nebo dokonce sami byli obětí. Je totiž na místě, aby si žáci uvědomili závažnost šikanování a zároveň byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro oběti, tak i pro agresora. Ve školním řádu musí být jasně vymezena pravidla chování a také sankce za jejich porušení.

8.4 Povinnosti ředitele v oblasti prevence šikanování

Ředitelé škol odpovídají za veškeré systémové aktivity v oblasti prevence šikanování. Jeho úkolem je především zajišťovat:

- vypracování školního programu proti šikanování, jehož součástí je krizové řešení
- vzdělávání pedagogů v akreditovaných kurzech o problematice v šikanování
- zvýšený a kvalitní dohled pedagogů nad žáky před a mezi vyučováním, v prostorách, kde by mohlo nebo v minulosti již došlo k šikanování

- aktivně zapojovat do prevence šikanování i nepedagogické pracovníky
- vedení pečlivé agendy o všech případech agresivního chování a šikanování mezi žáky
- úzkou spoluprací s odborníky a odbornými pracovišti, které se problematikou šikanování zabývají
- doplňování knihovny o literaturu z oblasti šikanování²²

---

²² Metodický pokyn MŠMT. *Občanské sdružení proti šikaně* [online]. 2003 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.sikana.cz/msmt-pok2000.html>

9 ZÁVĚR

„Školní šikanování je těžkou poruchou vztahů ve skupině. Nezasahuje pouze oběti, ale i agresory a skupinu jako celek. Lze ji proto zcela oprávněně považovat za komplexní pedagogický, psychologický, sociologický a především mravní problém.“²³ Není proto možné ho ignorovat, ale hledat možné cesty k nápravě. Při dobré vůli lze šikanování ve škole značně omezit tak, aby škola byla místem bezpečí a svobody.

---

²³ Říčan P. Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9. str. 94

II. PRAKTICKÁ ČÁST

10 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

V praktické části bakalářské práce jsem se zaměřil na výskyt šikanování na základních školách. Zajímalo mě, v jaké míře se tento nešvar na školách vyskytuje a zda se jedná pouze o počáteční stadia nebo jde už o šikanu pokročilou. Dále mě zajímalo, zda učitelé či jiní pracovníci školy jsou svým žákům nápomocni při řešení tohoto problému a zda jsou žáci v rámci prevence o problematice šikanování svými učiteli dostatečně informováni. Metodologie výzkumu je zpracována podle etopeda a psychoterapeuta Dr. Michala Koláře, který se školním šikanováním dlouhodobě zabývá a na koncepci prevence šikany spolupracuje s MŠMT.

10.1 Cíl výzkumu

Za cíl svého výzkumu jsem si stanovil zjistit míru povědomí o problematice šikanování a četnost jejího výskytu na druhém stupni základních škol. Ve výzkumu jsem prověřoval a porovnával výskyt šikany na školách ve větším městě, malém městě a na vesnici. Budu zjišťovat, zda mají žáci se šikanou osobní zkušenost a jaká je četnost jejího výskytu na jednotlivých školách. Mým cílem je prověřit, zda se šikana vyskytuje ve městě častěji než na vesnici, jaký je rozdíl šikanování v závislosti na pohlaví a zda se žáci s problémem šikanování obrátí spíše na učitele, na rodiče nebo jiného pracovníka školy. Dále chci zjistit, zda je prevence šikanování dle názoru žáků dostačující.

10.2 Stanovení hypotéz

Před samotným výzkumem jsem si stanovil několik hypotéz, které se budu snažit potvrdit nebo vyvrátit.

Hypotéza č. 1 – Většina agresorů jsou chlapci.

Hypotéza č. 2 – Ve městě je více obětí šikanování než na vesnici nebo malém městě.

Hypotéza č. 4 – Fyzicky je napadána méně jak čtvrtina šikanovaných.

Hypotéza č. 3 – Žáci jsou ve škole o problematice šikanování dostatečně informováni.

10.3 Testování hypotéz

Hypotézy jsem se rozhodl ověřovat na základě kvantitativního výzkumu, tedy dotazníku. Ten tvoří 18 uzavřených otázek, u některých jsem žákům nechal možnost doplnění vlastní odpovědi. Při sestavování dotazníku jsem se inspiroval literaturou, konkrétně již vytvořením dotazníkem Michala Koláře, který uvádí ve své knize Nová cesta k léčbě šikany. Některé otázky jsem trochu poupravil, případně doplnil tak, aby mi pomohly ověřit hypotézy.

10.4 Popis výzkumného vzorku

Pro svůj výzkum jsem vybral respondenty ze tří základních škol – ZŠ ve městě Vyškov, ZŠ v malém městečku Zlaté hory a ZŠ ve vesnici Bělá pod Pradědem. V každé bylo rozdáno 50 dotazníků pro jednodušší porovnávání. Dotazování byli žáci druhého stupně a jejich výběr jsem po předchozí domluvě ponechal na rozhodnutí příslušných ředitelů. Výzkum probíhal v měsících únor a březen 2014.

10.5 Metoda zpracování dat

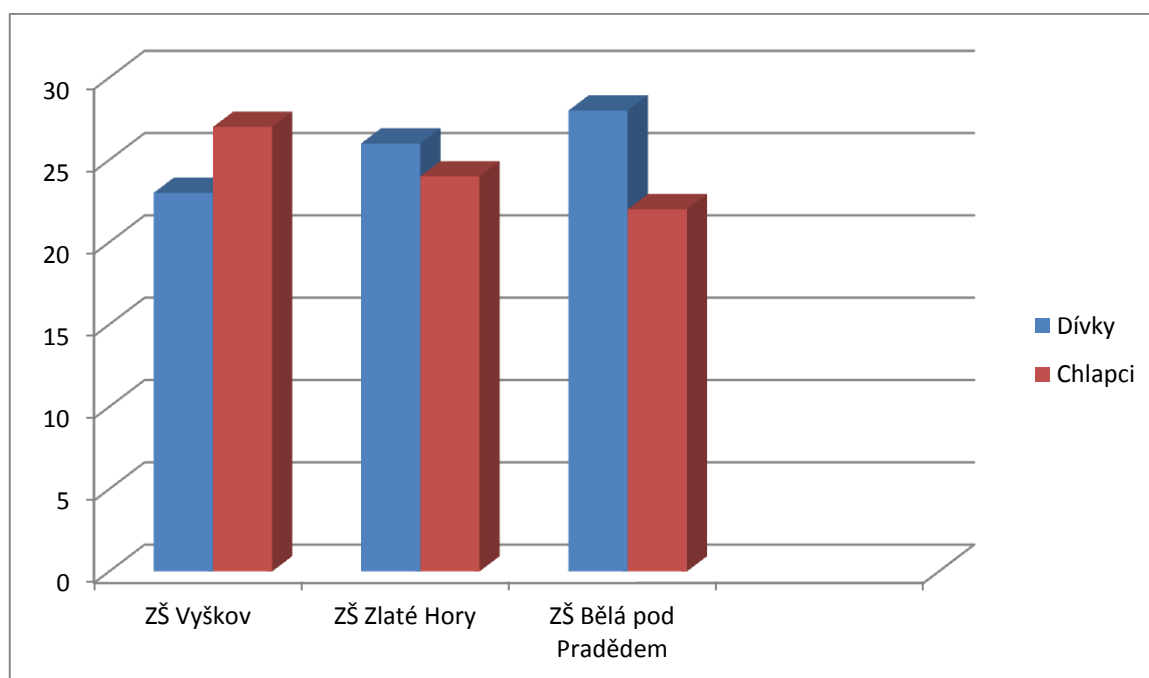
Získaná data jsem následně doplnil do tabulek a vyjádřil pomocí skupinových sloupcových grafů. Každou odpověď jsem doplnil slovním rozbořem.

11 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ NA ZŠ

Otázka č. 1: Pohlaví?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Dívky	23	46	26	52	28	56	77	51
Chlapci	27	54	24	48	22	44	73	49
Celkem	50	100	50	100	50	100	150	100

Tabulka č. 1 – Rozdělení dle pohlaví

Graf č. 1 – Rozdělení dle pohlaví

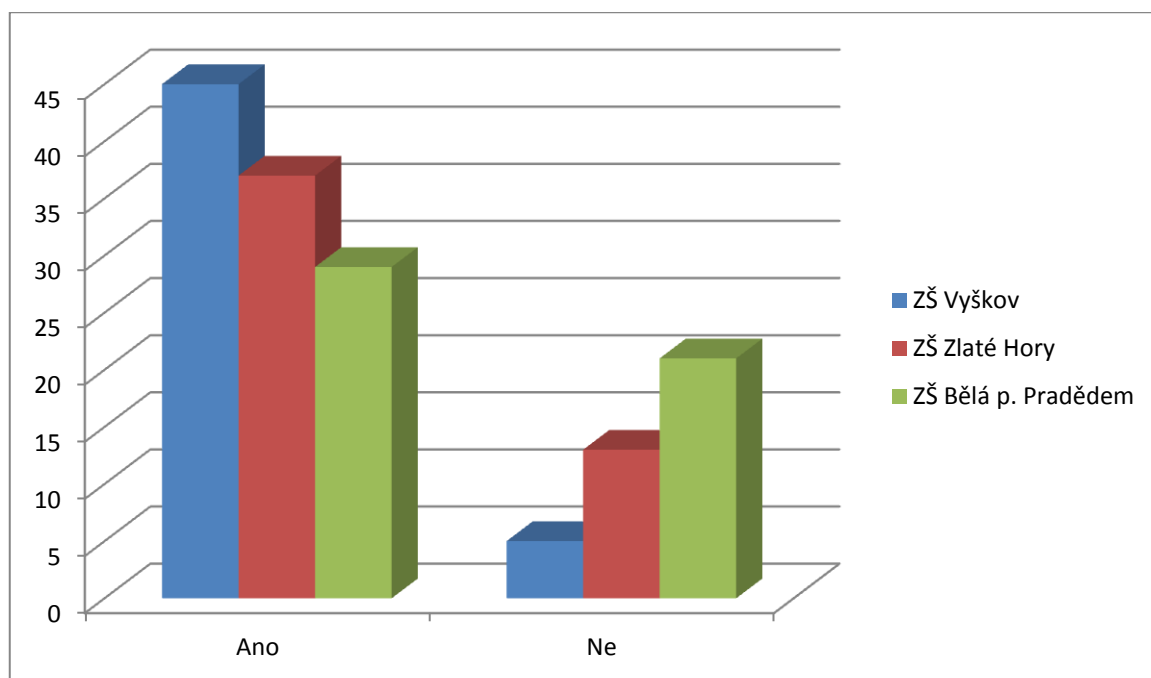
V první otázce jsem se respondentů dotazoval na pohlaví. Zjišťoval jsem, počet dotazovaných chlapců a děvčat na jednotlivých školách a následně jsem tyto údaje sečetl.

Z grafu vyplývá, že z celkového počtu 150-ti dotazovaných, bylo 51% děvčat a 49% chlapců. Na jednotlivých školách bylo zastoupení podobné, viz tabulka č. 1.

Otázka č. 2: Chodíš rád/a do této třídy?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Ano	45	90	37	74	29	58	111	74
Ne	5	10	13	26	21	42	39	26
Celkem	50	100	50	100	50	100	150	100

Tabulka č. 2 – Spokojenost ve třídě

Graf č. 2 – Spokojenost ve třídě

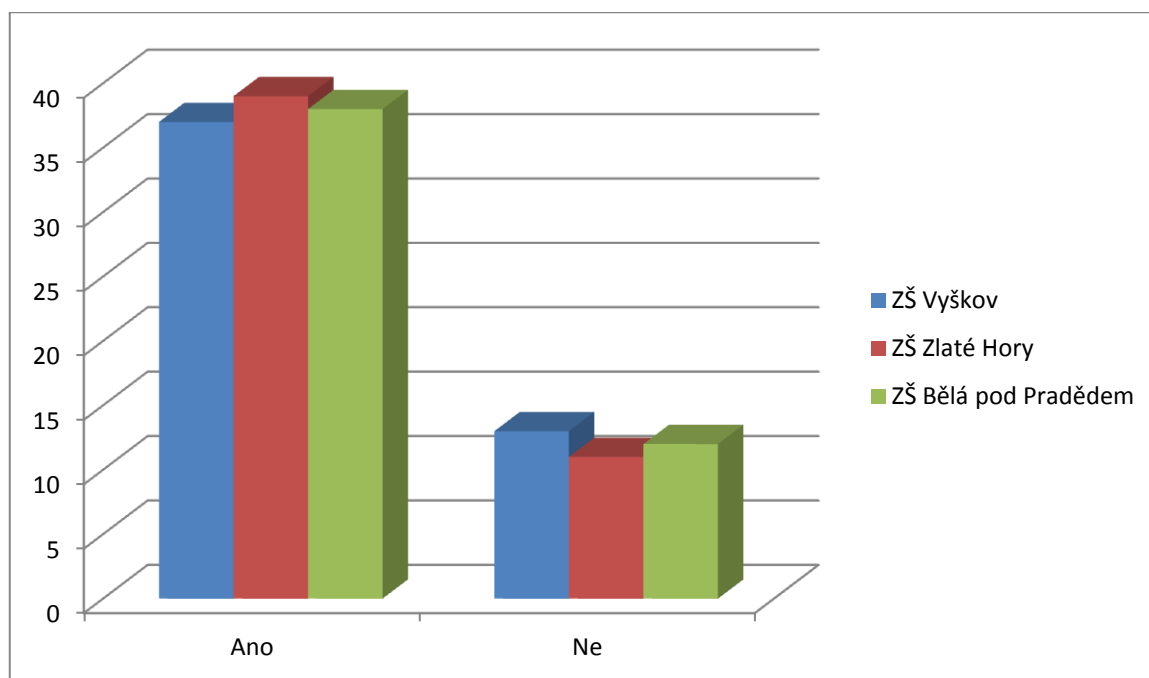
V další otázce jsem se žáků tázal na spokojenost se třídou, do které chodí. Z celkového počtu respondentů je 74% spokojeno a 26% jich je nespokojeno. Na samotných školách už se výsledky různí. Vždy z padesáti dotazovaných je nejvíce spokojených žáků na ZŠ Vyškov (90%), ve Zlatých horách je spokojeno 74% žáků a nejnižší procento spokojenosti je na ZŠ v Bělé pod Pradědem (58%).

Otázka č. 3: Jsi ve třídě součástí nějaké party?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Ano	37	74	39	78	38	76	114	76
Ne	13	26	11	22	12	28	36	24
Celkem	50	100	50	100	50	100	150	100

Tabulka č. 3 – Členství v partě

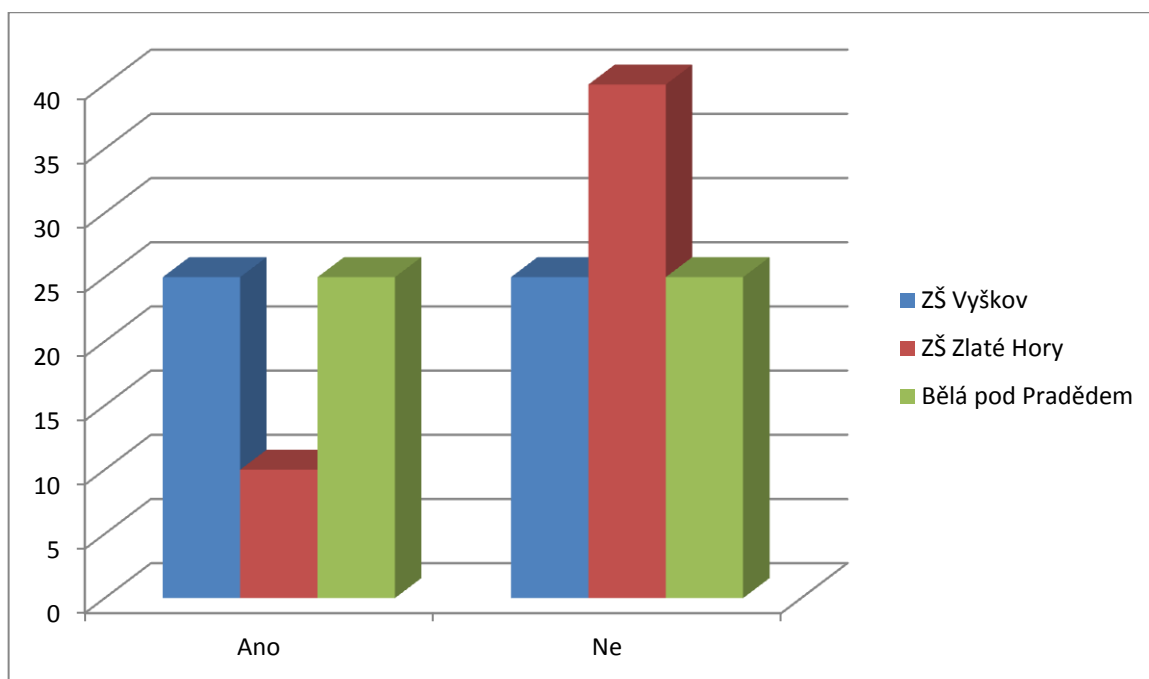
Graf č. 3 – Členství v partě

Otázkou číslo 3 jsem se žáků dotazoval, zda patří ve třídě do nějaké party či skupiny žáků. 76% z celkového počtu dotazovaných patří do nějaké skupiny a 24% nikoliv. Na jednotlivých školách jsou výsledky podobné. Ve Vyškově je to **74%**, ve Zlatých Horách **78%** a v Bělé **76%**.

Otázka č. 4: Byl/a jsi někdy svědkem šikanování?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Ano	25	50	10	20	25	50	60	40
Ne	25	50	40	80	25	50	90	60
Celkem	50	100	50	100	50	100	150	100

Tabulka č. 4 – Svědek šikanování

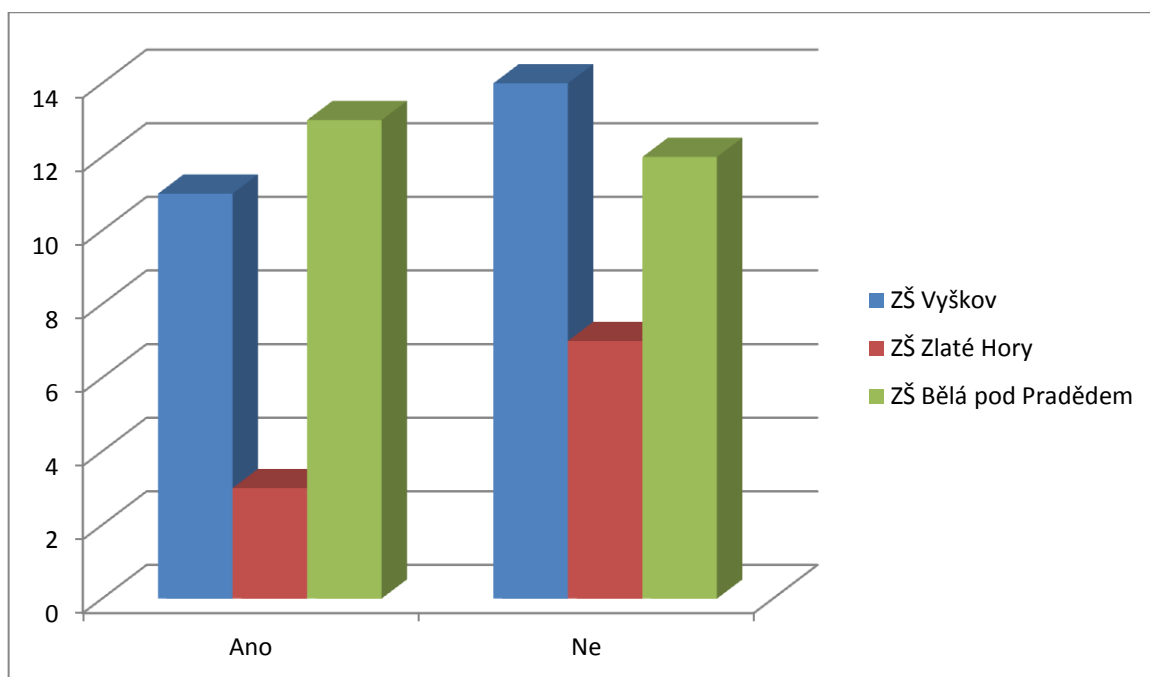
Graf č. 4 – Svědek šikanování

Na otázku, zda byli svědky šikanování, mi žáci ve Vyškově i v Bělé odpověděli shodně. **50%** z nich bylo svědkem šikany. Ve Zlatých Horách bylo procento podstatně nižší. Svědkem šikanování tam bylo **20%** dotazovaných.

Otázka č. 5: Pokud ano, oznámil jsi to nějakému učiteli?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Ano	11	44	3	30	13	52	27	45
Ne	14	56	7	70	12	48	33	55
Celkem	25	100	10	100	25	100	60	100

Tabulka č. 5 – Oznámení šikany

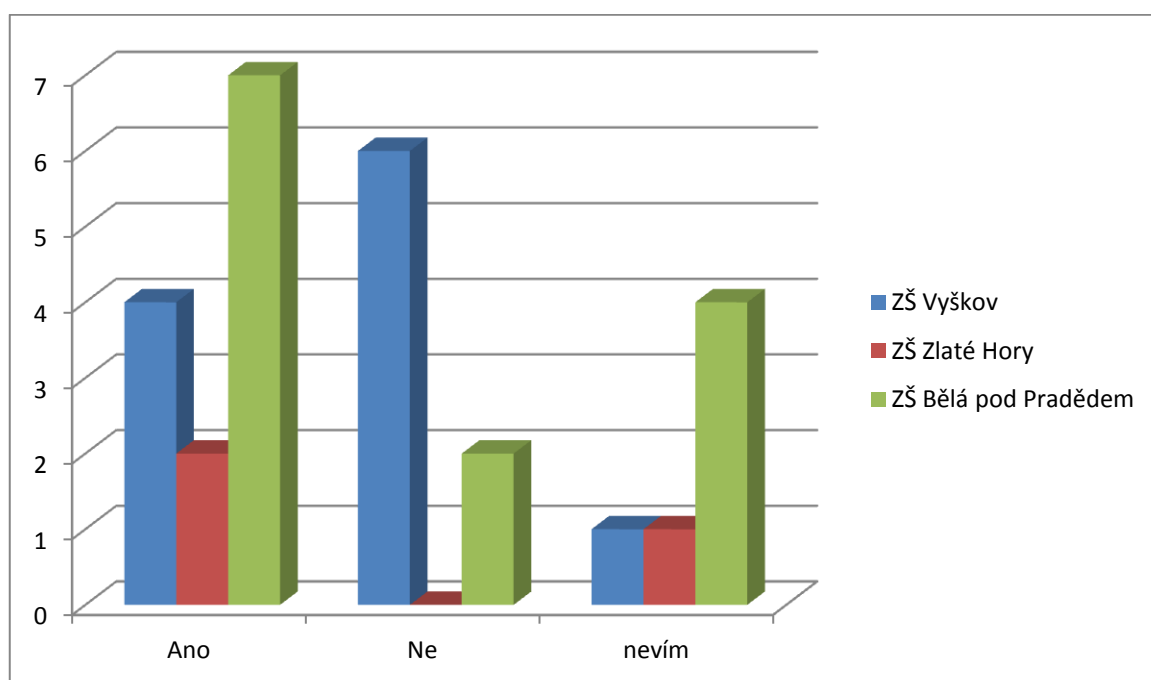
Graf č. 5 – Oznámení šikany

Při zjišťování odpovědí, kolik žáků šikanování ohlásilo, jsem došel k téměř alarmujícím výsledkům. Většina dotazovaných (celkem **55%**) šikanování nenahlásila. Výsledky na jednotlivých školách se trochu lišily. Z 25 svědků šikanování ve Vyškově to oznámilo **44%**, ve Zlatých Horách z 10 žáků nahlásilo šikanování pouhých **30%**. O něco lepší byly výsledky v Bělé pod Pradědem. Z 25 žáků incident ohlásilo **52%**.

Otázka č. 6: Pomohlo nějak to oznámení?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Ano	4	36	2	67	7	54	13	48
Ne	6	55	0	0	2	15	8	30
Nevím	1	9	1	33	4	31	6	22
Celkem	11	100	3	100	13	100	27	100

Tabulka č. 6 – Odezva na oznámení

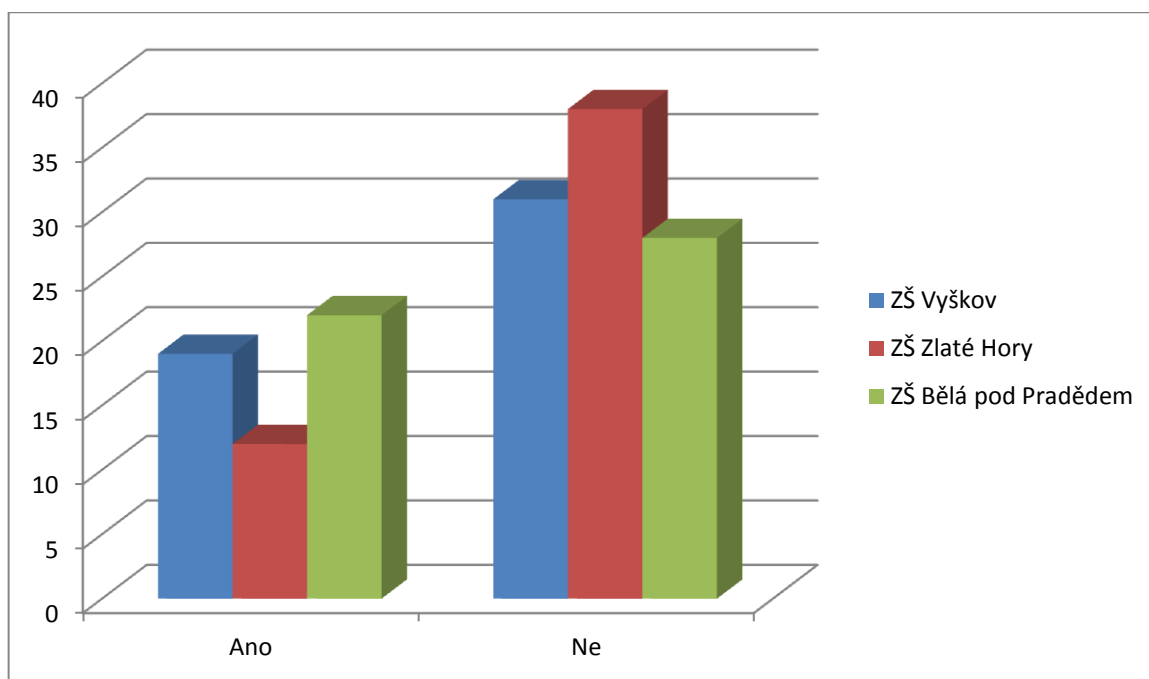
Graf č. 6 – Odezva na oznámení

Na otázku, zda oznámení šikany nějakým způsobem pomohlo, mi z celkového počtu dotazovaných téměř polovina (**48%**) žáků odpověděla, že ano a celých **30%** označilo odpověď ne. Zbývajících **22%** se rozhodlo pro odpověď nevím. Na jednotlivých školách se výsledky trochu různí, ve Vyškově oznámení pomohlo v 36%, ve Zlatých Horách byl výsledek šetření lepší (**67%**) a v Bělé pod Pradědem oznámení šikany pomohlo v **54%**.

Otázka č. 7: Byl/a jsi ty sám/a obětí šikany?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Ano	19	38	12	24	22	44	53	35
Ne	31	62	38	76	28	56	97	65
Celkem	50	100	50	100	50	100	150	100

Tabulka č. 7 – Oběť šikany

Graf č. 7 – Oběť šikany

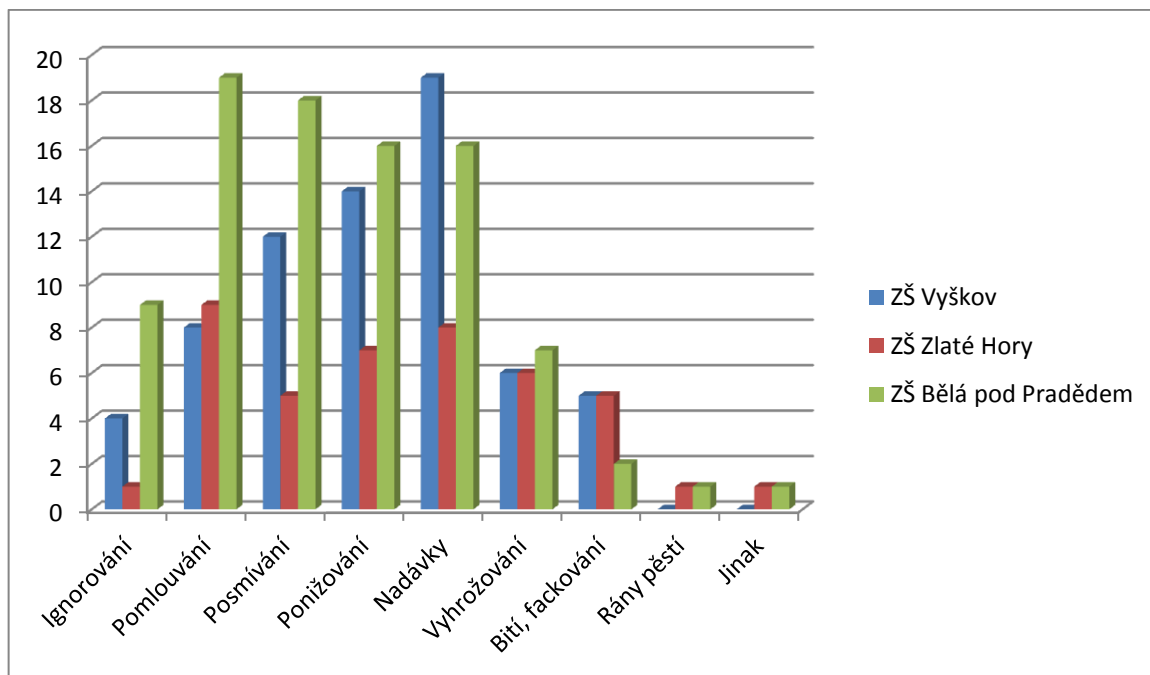
Otázku číslo 7 jsem směřoval přímo k jádru problému. Zajímalo mě, kolik procent dotazovaných někdy bylo terčem šikany. Výsledky jsou poměrně alarmující a v podstatě došlo k potvrzení statistiky, kterou jsem uvedl v teoretické části. A to, že téměř 40% dětí na základních školách bylo někdy šikanováno. Dle mého šetření bylo z celkového počtu dotazovaných **35%** žáků někdy obětí šikanování. Překvapivější ale byly výsledky šetření na jednotlivých školách. Ve Vyškově se procento šikanovaných drží průměru (**38%**),

na základní škole ve Zlatých Horách jsou výsledky poněkud uspokojivější (24%). Velmi překvapující jsou pro mě výsledky šetření na základní škole v Bělé pod Pradědem. Celých 44% žáků odpovědělo, že někdy bylo obětí šikanování.

Otázka č. 8: Pokud ano, jaký byl způsob šikanování?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Ignorování	4	6	1	2	9	11	14	7
Pomlouvání	8	12	9	21	19	21	36	17
Posmívání	12	18	5	12	18	20	35	18
Ponižování	14	20	7	16	16	18	37	19
Nadávky	19	28	8	19	16	18	43	22
Vyhrožování	6	9	6	14	7	8	19	9
Bití, facky	5	7	5	12	2	2	12	6
Rány pěstí	0	0	1	2	1	1	2	1
Jinak	0	0	1	2	1	1	2	1
Celkem	68	100	43	100	89	100	200	100

Tabulka č. 8 – Způsoby šikanování

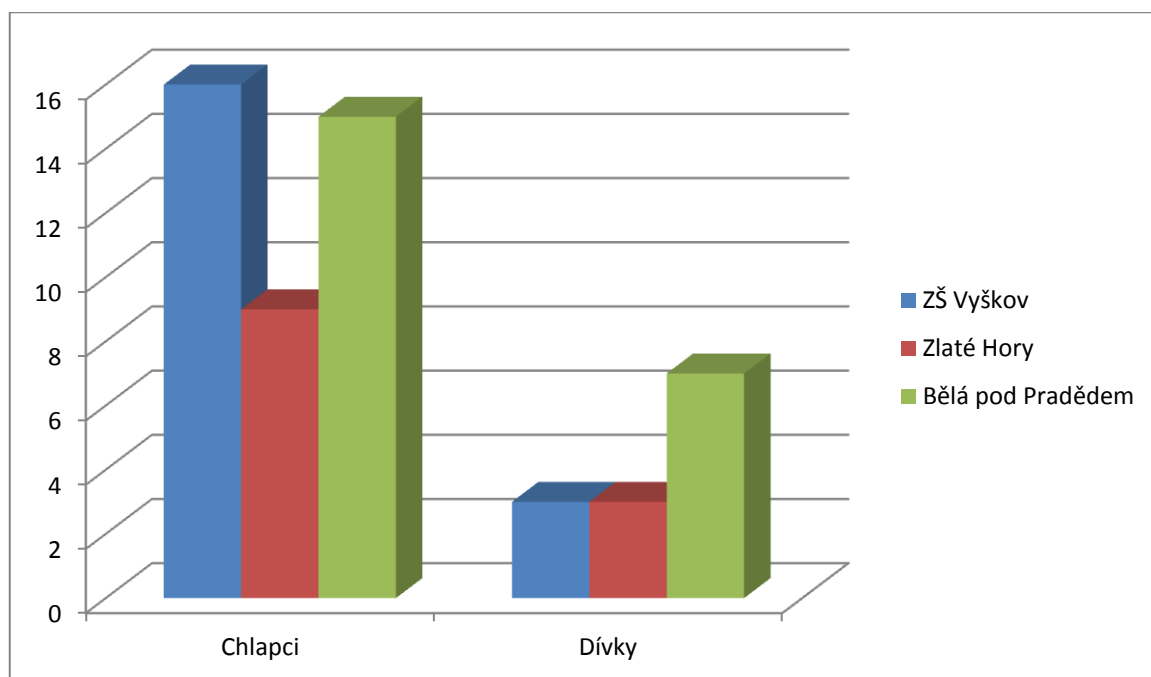
Graf č. 8 – Způsoby šikanování

Na otázku, jakým způsobem byly oběti šikanovány, směli žáci označit více odpovědí. Na základě těchto odpovědí jsem chtěl zjistit, o jak závažný stupeň šikanování jde. Výsledky jsou uspokojivé v tom, že „pouhých“ 7% z celkového počtu dotazovaných je napadáno fyzicky (jedná se pouze o chlapce). Nicméně ostatní formy šikanování nelze brát na lehkou váhu. Z nevinného počátečního posmívání se může vyvinout závažný psychický teror. V celkovém počtu dotazovaných byly nejčastějším způsobem šikanování nadávky (22%), dále pak ponižování (19%), posměch (18%) a pomluvy (17%). Vyhrožování označilo 9% dotazovaných a 7% bylo svým okolím ignorováno. Obětí fyzického napadání bylo celkem 7% žáků, z nichž 1% (jeden žák ze Zlatých Hor a jeden z Bělé) bylo napadáno surovým způsobem. 1% dotazovaných pak bylo šikanováno jiným způsobem. Jedna dívka ze Zlatých Hor napsala, že jí byly ničeny školní pomůcky a že byla chlapci osahávána. Chlapec ze ZŠ Bělá pod Pradědem napsal, že mu ostatní neustále nadávají do „gayů“.

Otázka č. 9: Ti, kteří Ti ubližovali, byli především?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Chlapci	16	84	9	75	15	68	40	75
Dívky	3	16	3	25	7	32	13	25
Celkem	19	100	12	100	22	100	53	100

Tabulka č. 9 – Pohlaví šikanujícího

Graf č. 9 – Pohlaví šikanujícího

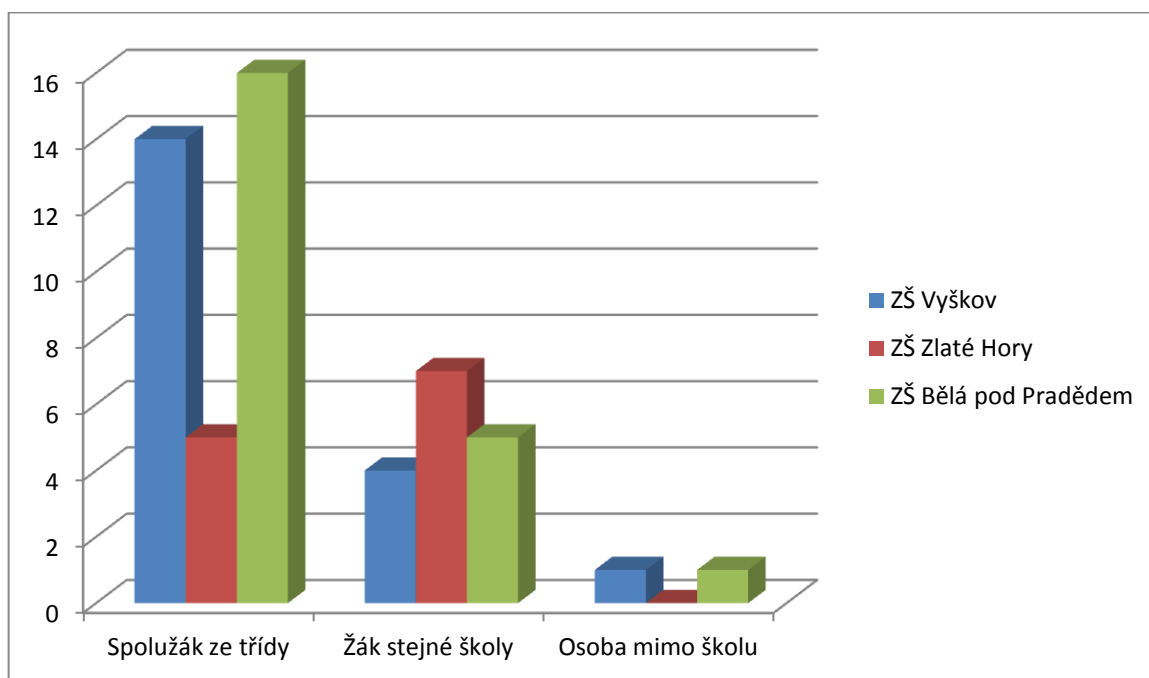
Při zjišťování pohlaví šikanujícího jsem došel k následujícímu závěru. Z celkového počtu dotazovaných celé tři čtvrtiny, tedy **75%** respondentů odpovědělo, že se na šikanování podíleli především chlapci a jedna čtvrtina, tedy **25%** šikanovaných, označilo za agresory děvčata. Co se týče jednotlivých škol, ve Vyškově označilo za agresory chlapce **84%** dotazovaných a děvčata **16%**. Ve Zlatých Horách je šikanujících chlapců **75%** a děvčat **25%** a v Bělé šikanovalo **68%** chlapců a **32%** dívek.

Otázka č. 10: Ten, kdo tě šikanoval, byl?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Spolužák ze třídy	14	74	5	42	16	73	35	66
Žák stejné školy	4	21	7	58	5	23	16	30
Osoba mimo školu	1	5	0	0	1	4	2	4
Celkem	19	100	12	100	22	100	53	100

Tabulka č. 10 – Identita šikanujícího

Graf č. 10 – Identita šikanujícího

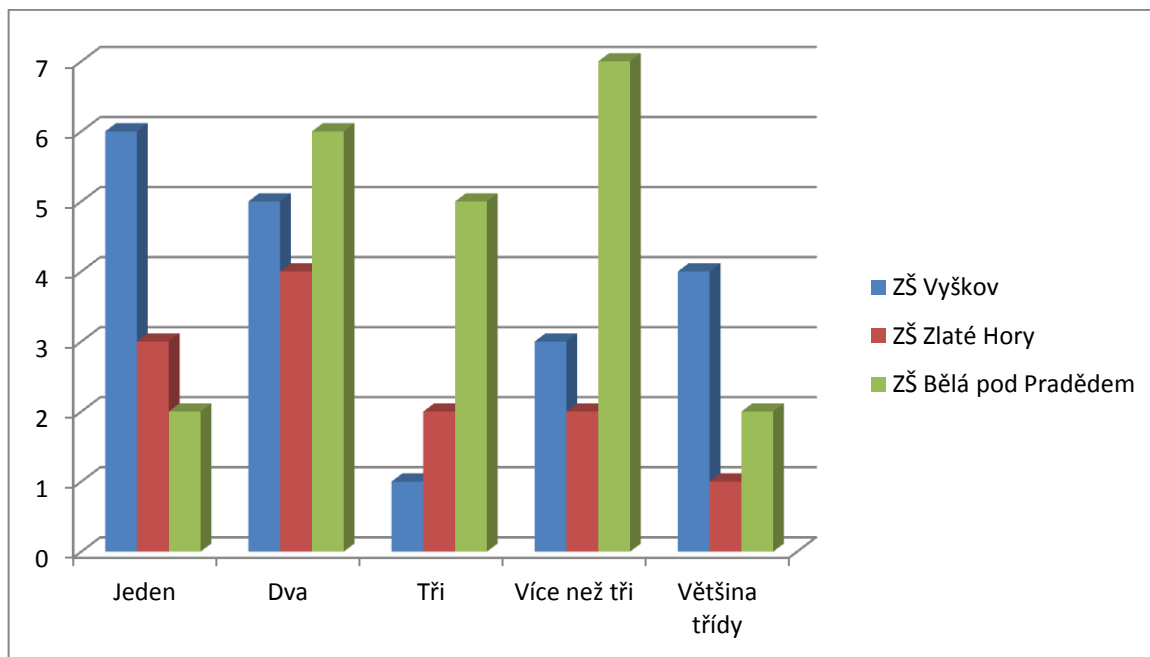
V otázce číslo 10 jsem se snažil zjistit, z jaké oblasti šikanující pochází. 66% dotazovaných označilo za agresora přímo svého spolužáka, 30% žáka ze stejné školy a zbývající 4%

označila osobu mimo školu. Když bychom se podívali na jednotlivé školy zvlášť, pak ve Vyškově je **74%** šikanujících z řad spolužáků, **21%** je žáků stejné školy a „pouhých“ **5%** osob mimo školu. Obdobné výsledky jsem naměřil na ZŠ v Bělé pod Pradědem. Zde bylo za spolužáky označeno **73%**, za žáky stejné školy **23%** a osoby mimo školu **4%** šikanujících. Ve Zlatých Horách bylo naproti tomu za agresory ze stran spolužáků označeno **42%**, za žáky stejné školy **58%** a osoby mimo školu se na šikanování nepodílejí vůbec, tedy **0%**.

Otázka č. 11: Kolik bylo šikanujících?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Jeden	6	32	3	25	2	9	11	22
Dva	5	26	4	33	6	27	15	30
Tři	1	5	2	17	5	23	8	16
Více	3	16	2	17	7	32	12	24
Většina	4	21	1	8	2	9	4	8
Celkem	19	100	12	100	22	100	50	100

Tabulka č. 11 – Počet agresorů

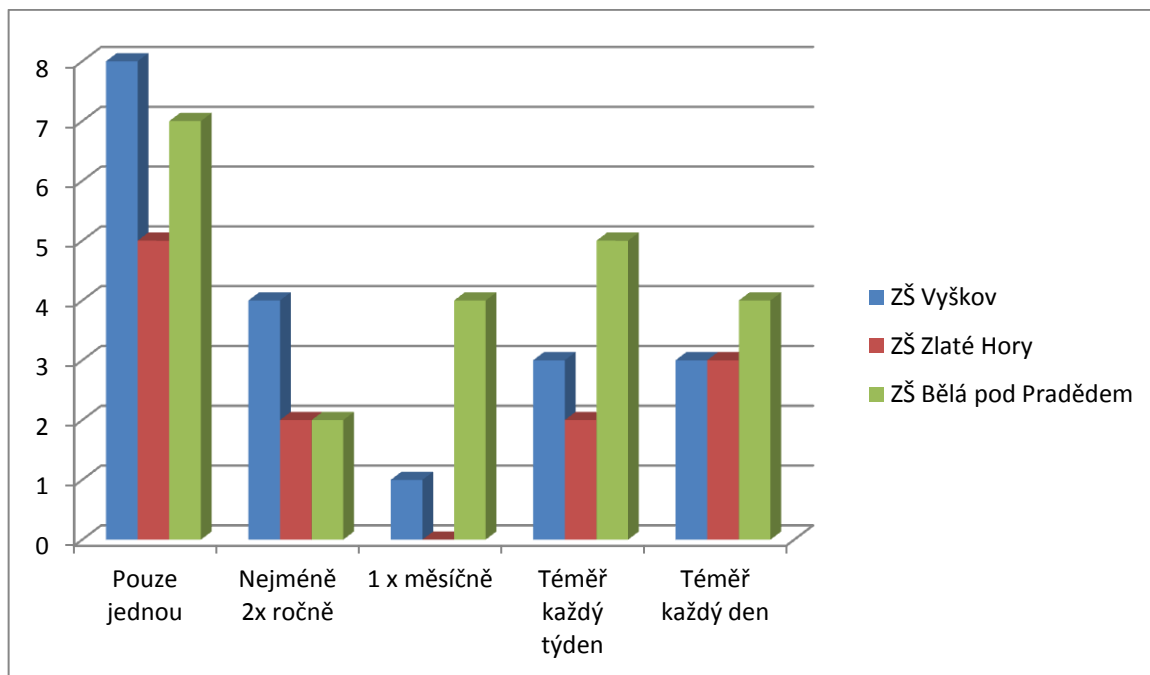
Graf č. 11 – Počet agresorů

V otázce č. 11 jsem zjišťoval počet agresorů. Nejčastěji jsou šikanujícími osoby 2 (30%), dále pak více než tři šikanující (24%) a jeden agresor (22%). 16% žáků je šikanováno třemi osobami a 8% dotazovaných odpovědělo, že jsou šikanováni většinou třídy. Na jednotlivých základních školách je situace různá, viz graf a tabulka č. 11.

Otázka č. 12: Jak často jsi byl/a šikanován/a?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Pouze 1x	8	42	5	41	7	32	20	38
2x za rok	4	21	2	17	2	4	8	15
1x za měsíc	1	5	0	0	4	18	5	9
Každý týden	3	16	2	17	5	23	10	19
Každý den	3	16	3	25	4	23	10	19
Celkem	19	100	12	100	22	100	53	100

Tabulka č. 12 – Četnost šikanování

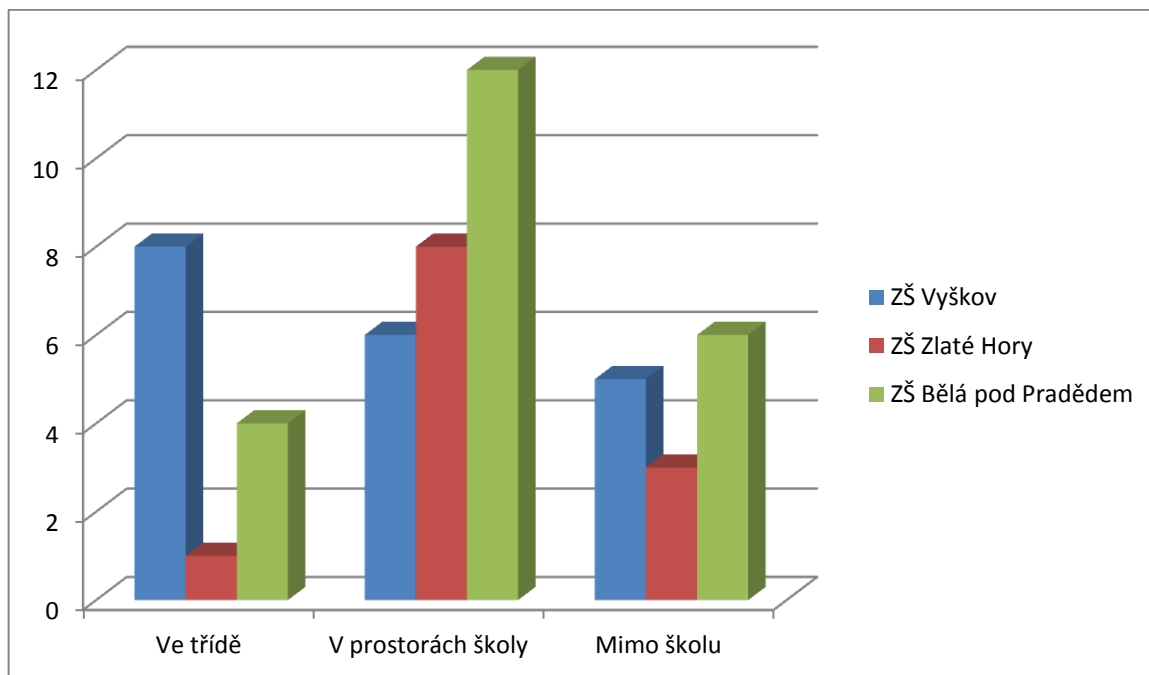
Graf č. 12 – Četnost šikanování

Na otázku, jak často k šikanování dochází mi více než 1/3 dotazovaných (**38%**) odpověděla, že byli šikanováni pouze jednou. **19%** respondentů odpovědělo, že bylo šikanováno každý den a stejný počet, tedy **19%** zvolilo možnost každý týden. 2x za rok bylo šikanováno **15%** dotazovaných a 1x za měsíc **9%**. Podrobné výsledky z jednotlivých škol jsou zaneseny v tabulce č. 12.

Otázka č. 13: Kde k šikanování nejčastěji docházelo?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Ve třídě	8	42	1	8	4	18	13	25
Ve škole	6	32	8	67	12	55	26	49
Mimo školu	5	26	3	25	6	27	14	26
Celkem	19	100	12	100	22	100	53	100

Tabulka č. 13 – Místo šikanování

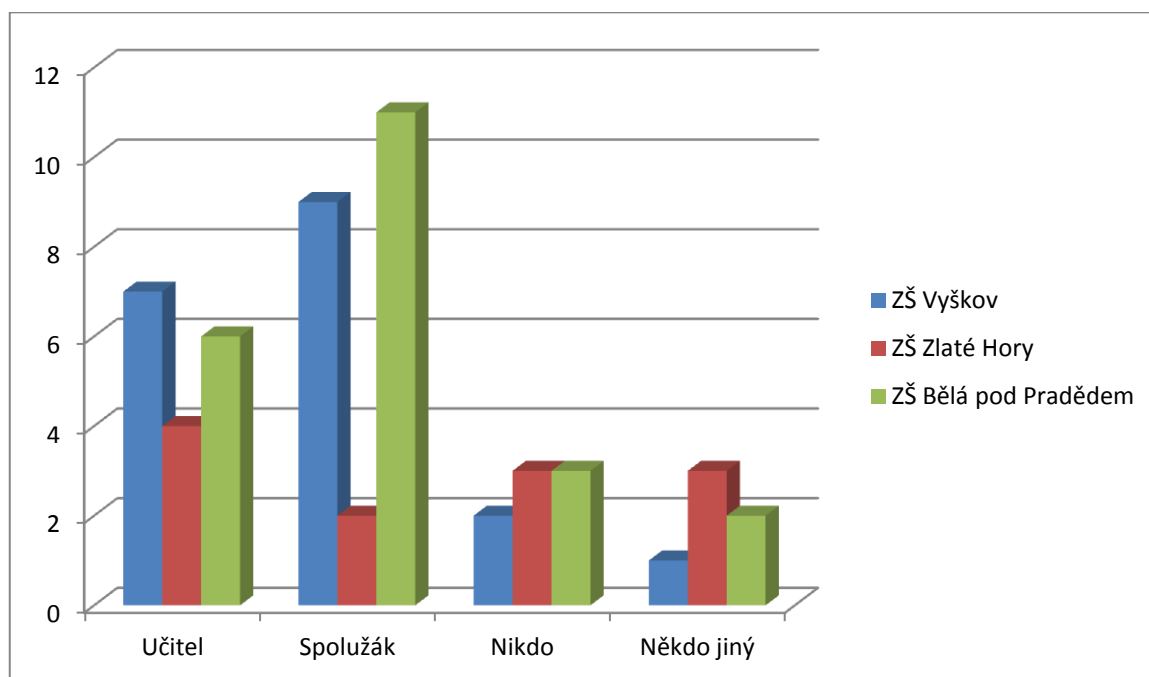
Graf č. 13 – Místo šikanování

Na otázku, kde k šikanování nejčastěji docházelo, mi z celkového počtu šikanovaných **49%** odpovědělo, že k šikanování docházelo v prostorách školy. **26%** odpovědělo, že k šikanování docházelo mimo školu a **25%** přímo ve třídě. V jednotlivých školách je situace následující. Ve Vyškově z 19 šikanovaných žáků **42%** odpovědělo, že šikana se odehrává ve třídě, ve škole se odehrává **32%** incidentů a mimo školu **26%**. Ve Zlatých Horách k šikanování dochází nejčastěji ve třídě, a to v **67%** případů. **25%** případů se odehrává mimo školu a **8%** ve třídě. V Bělé pod Pradědem dochází k šikaně nejčastěji v prostorách školy (**55%**), **27%** útoků probíhá mimo školu a ve škole **18%**.

Otázka č. 14: Když jsi byl/a šikanován/a, pomohl ti někdo?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Učitel/ka	7	37	4	33	6	27	17	32
Spolužák	9	47	2	17	11	50	22	42
Nikdo	2	11	3	25	3	14	8	15
Někdo jiný	1	5	3	25	2	9	6	11
Celkem	19	100	12	100	22	100	53	100

Tabulka č. 14 – Pomoc šikanovanému

Graf č. 14- Pomoc šikanovanému

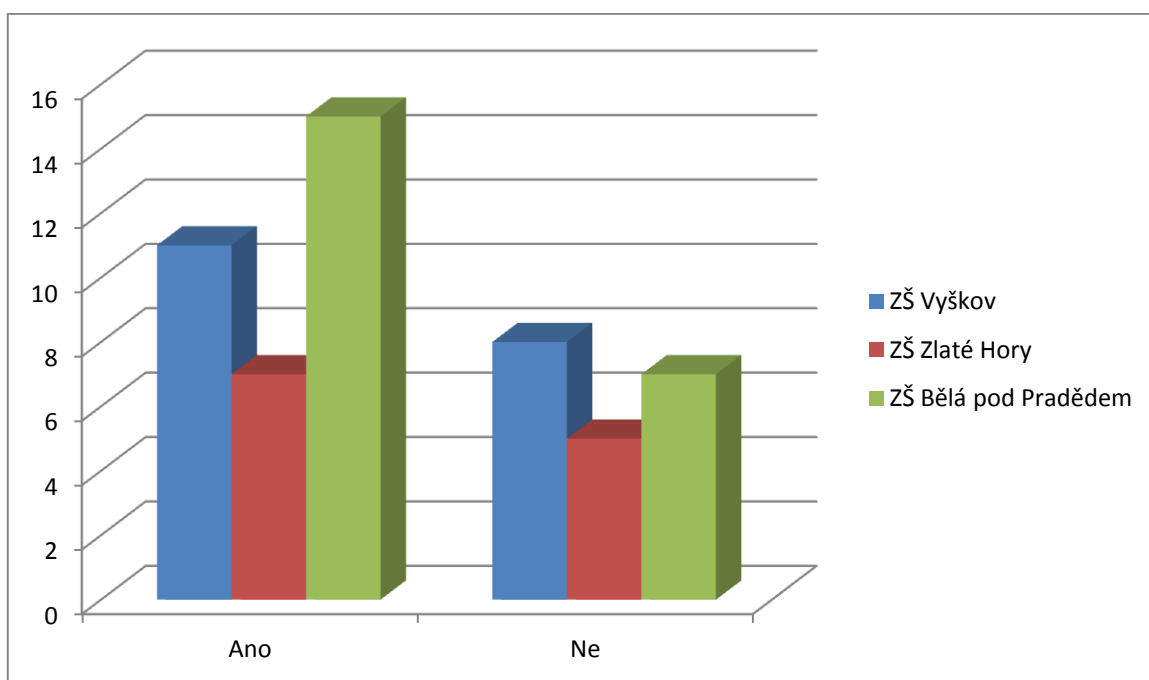
V otázce číslo 14 jsem se šikanovaných žáků ptala, kdo jim pomohl. **42%** z nich odpovědělo, že jim pomohl spolužák a **32%** učitel nebo učitelka. **15%** respondentů odpovědělo, že jim nepomohl nikdo a **11%** zvolilo možnost někdo jiný. Jedna dívka

z Vyškova uvedla, že jí pomohl školní metodik prevence působící na jejich škole a ostatní žáci odpověděli, že jim pomohli rodiče.

Otázka č. 15: Svěřil/a ses, že tě někdo šikanuje?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Ano	11	58	7	58	15	68	33	62
Ne	8	42	5	42	7	32	20	38
Celkem	19	100	12	100	22	100	53	100

Tabulka č. 15 - Svěření se někomu

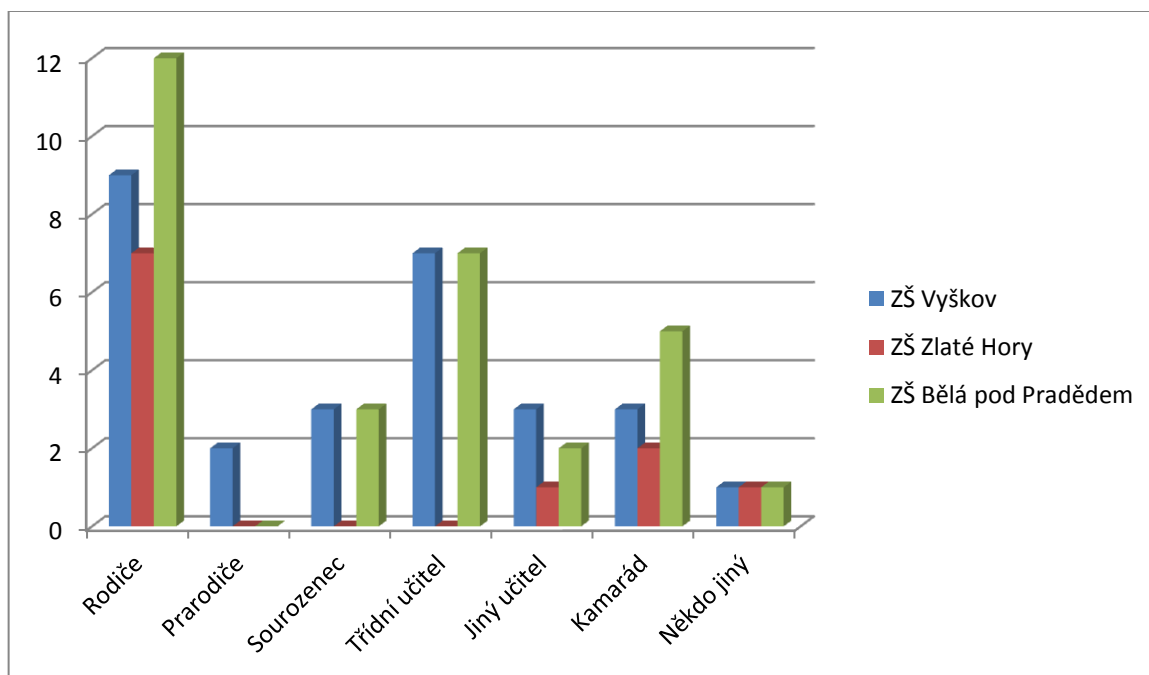
Graf č. 15 – Svěření se někomu

Na otázku, zda se šikanovaní žáci někomu svěřili, **62%** z nich odpovědělo, že ano a **38%** se se svým problémem nikomu nesvěřilo. Na jednotlivých školách také většina zvolila možnost ano. Ve Vyškově se s problémem šikanování svěřilo **58%**, ve Zlatých Horách také **58%** a v Bělé **68%** obětí.

16. Komu ses svěřil/a?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Rodiče	9	32	7	64	12	40	28	41
Prarodiče	2	7	0	0	0	0	2	3
Sourozenec	3	11	0	0	3	10	6	9
Tř. učitel	7	25	0	0	7	23	14	20
Jiný učitel	3	11	1	9	2	6	6	9
Kamarád	3	11	2	18	5	17	10	14
Někdo jiný	1	3	1	9	1	4	3	4
Celkem	28	100	11	100	30	100	69	100

Tabulka č. 16 – Osoby, kterým ses svěřil/a

Graf č. 16 – Osoby, kterým ses svěřil/a

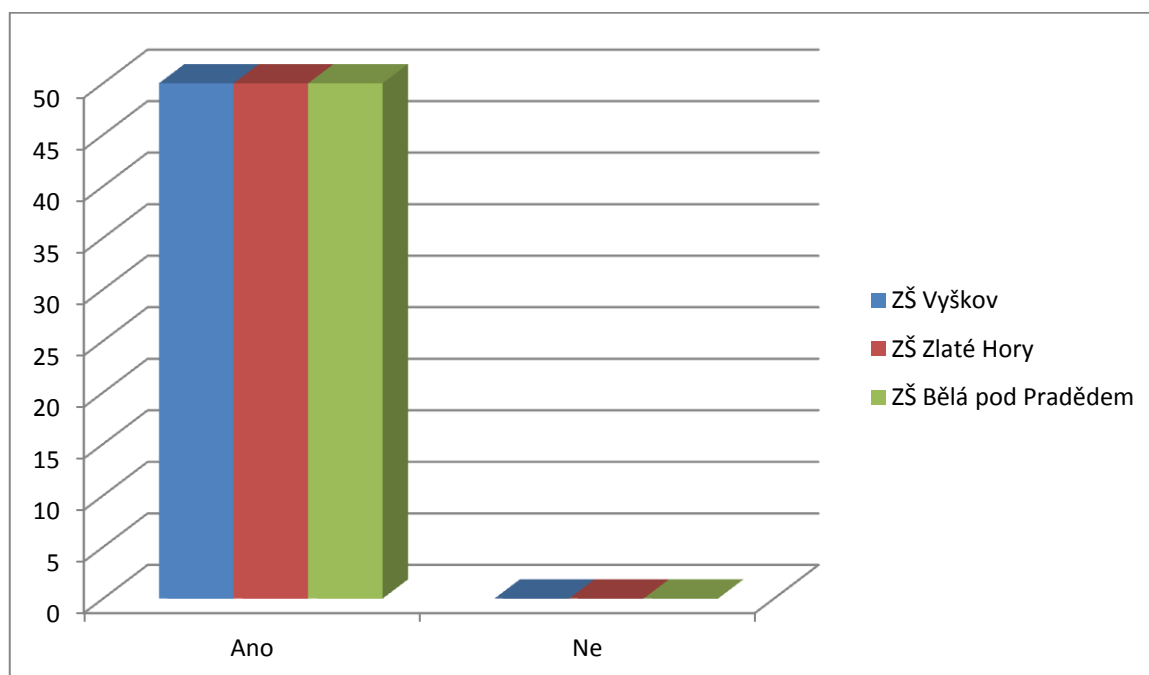

V otázce 16 jsem zjišťoval, komu se žáci se svým problémem svěřili. Respondenti měli možnost označit více možností. Jak je patrné z grafu, většina dětí, a to i na jednotlivých školách, se s problémem svěřila svým rodičům (celkem **41%**). **20%** žáků všech škol se svěřilo třídnímu učiteli a **14%** svému kamarádovi. **9%** se svěřilo svému sourozenci a dalších **9%** jinému učiteli. **4%** dotazovaných označila odpověď někdo jiný. Zde mi 2 žačky odpověděly, že se svěřily školnímu metodikovi prevence a ostatní 2 žáci nenapsali nic. Zbývající **3%** se svěřila svým prarodičům.

Otázka č. 17: Mluvili s vámi ve škole o šikanování a jak se bránit?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Ano	50	100	50	100	50	100	150	100
Ne	0	0	0	0	0	0	0	0
Celkem	50	100	50	100	50	100	150	100

Tabulka č. 17 – Informovanost o šikaně

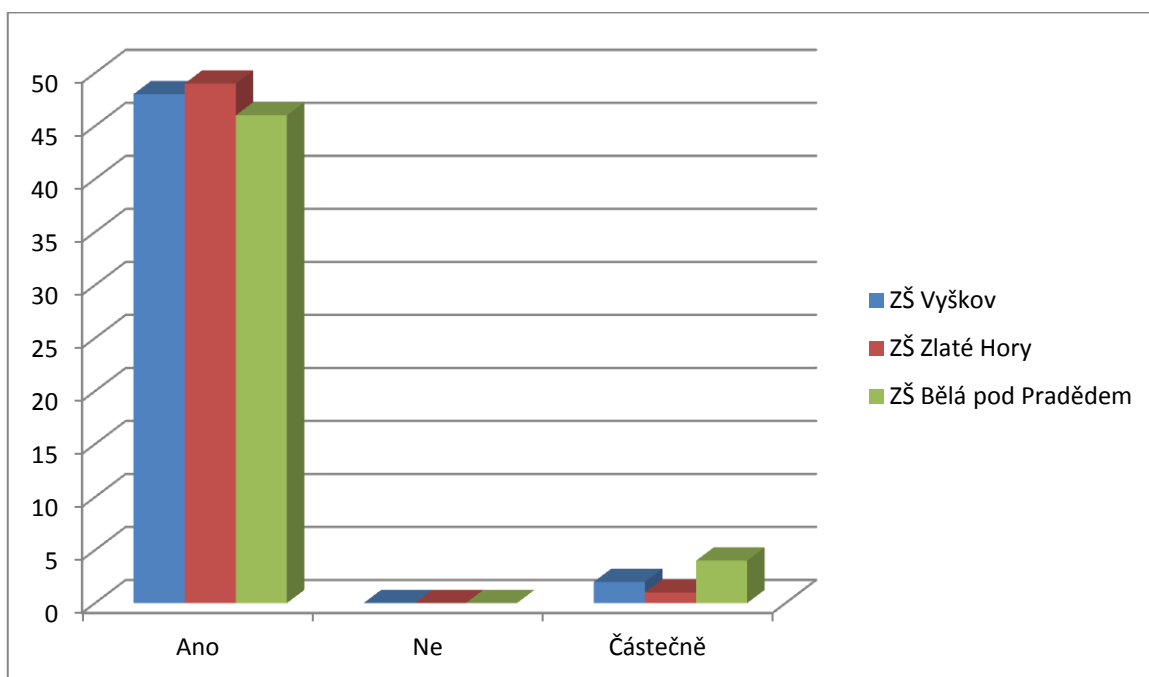
graf č. 17 – Informovanost o šikaně

Otázkou číslo 17 jsem chtěl zjistit, zda jsou žáci s problematikou šikanování obeznámeni a zda jim učitelé řekli, jak se jí bránit. **100%** dotazovaných zvolilo odpověď ano.

Otázka č. 18: Byli informace dle tvého názoru dostačující?

	ZŠ Vyškov	%	ZŠ Zlaté Hory	%	ZŠ Bělá p. Pradědem	%	Celkem	%
Ano	49	98	48	96	46	92	143	95
Ne	0	0	0	0	0	0	0	0
Částečně	1	2	2	4	4	8	7	5
Celkem	50	100	50	100	50	100	150	100

Tabulka č. 18 – Dostatečnost informací

Graf č. 18 – Dostatečnost informací

Co se týče informací o šikaně, naprostá většina dotazovaných (**95%**) odpověděla, že jsou dostačující. **5%** odpovědělo, že částečně a možnost, že by informace byli nedostačující, nezvolil nikdo z dotazovaných. Obdobné výsledky pak byli i na jednotlivých školách.

Ve Vyškově shledává informovanost dostačující **98%** a pouhá **2%** částečně. Ve Zlatých Horách považuje informace za dostačující **96%** a **4%** pouze částečně. V Bělé jsou výsledky o něco horší, dostatek informací označilo **92%** žáků a **8%** odpovědělo, že pouze částečně.

VYHODNOCENÍ A OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Zpracované výsledky dotazníkového šetření mi pomohou k verifikaci nebo falsifikaci stanovených hypotéz.

Hypotéza č. 1: Většina agresorů jsou chlapci.

Tuto hypotézu se mi podařilo ověřit na základě otázky č. 9, ve které jsem dotazovaným položil přímou otázku, zda šikanující byl chlapec nebo dívka. Z celkového počtu dotazovaných mi 75% odpovědělo, že bylo šikanováno chlapci. Pokud bych měl hodnotit jednotlivé školy zvlášť, i tam tvoří většinu šikanujících chlapci. Ve Vyškově 84%, ve Zlatých Horách 68% a v Bělé pod Pradědem 68%. Na základě těchto výsledků konstatuji, že hypotéza č. 1 byla **potvrzena**.

Hypotéza č. 2: Ve městě je více obětí šikanování než na vesnici nebo malém městě.

Pro ověření hypotézy č. 2 jsem využil poznatky získané z otázky č. 4. Dotazovaných jsem se ptal, zda oni sami byli obětí šikanování. Na Základní škole ve Vyškově bylo celkem 38% šikanovaných, na Základní škole ve Zlatých Horách bylo šikanováno celkem 24% a v Bělé pod Pradědem 44%. Z výsledků šetření je patrné, že nejvíce obětí bylo na Základní škole v Bělé, tedy na vesnici. Hypotéza č. 2 tedy byla **vyvrácena**.

Hypotéza č. 3: Fyzicky je napadána méně jak čtvrtina šikanovaných.

Tuto hypotézu jsem ověřoval pomocí otázky č. 8. V té jsem se šikanovaných tázal na způsob, jakým byli šikanováni. Žáci mohli vybírat více odpovědí. Z celkového počtu dotazovaných 6% z nich odpovědělo, že nejčastěji jsou šikanováni bitím a fackami, 1% ranami pěstí. Z toho vyplývá, že 7% obětí je šikanováno fyzicky. Tento výsledek šetření hypotézu č. 3 **potvrzuje**.

Hypotéza č. 4 – Žáci jsou ve škole o problematice šikanování dostatečně informováni.

Hypotézu č. 4 jsem testoval pomocí otázky č. 18, zda se žákům ve škole dostává dostačujících informací o šikanování. 92% z celkového počtu dotazovaných shledalo informace ze strany učitelů jako dostačující. Z toho jasně vyplývá, že hypotéza č. 4 byla **potvrzena**.

11.1 Závěr výzkumu

Na základě výzkumného šetření jsem se snažil zjistit, jaké jsou v dnešní době zkušenosti a postoje žáků základní školy ohledně šikany. Zaměřil jsem se na srovnání základních škol v městském a vesnickém prostředí. Dotazníkové šetření jsem provedl na třech základních školách. Ve městě byl proveden výzkum na Základní škole Morávková ve Vyškově, v menším městě na Základní škole ve Zlatých Horách a na vesnické škole v Bělé pod Pradědem. Celkem byly potvrzeny tři hypotézy a jedna byla vyvrácena. Na základě svého výzkumu jsem na jednotlivých školách zaznamenal jisté rozdíly v souvislosti se šikanováním. Na některé otázky žáci jednotlivých škol odpověděli shodně, ale v některých se odpovědi výrazně lišily. Průzkum prokázal, že se šikanou se setkávají na všech typech škol, ale nejčastěji se se šikanou potýkají žáci vesnické školy Bělá pod Pradědem. Téměř polovina z celkově dotazovaných žáků byla svědky šikanování a více než jedna třetina z celkového počtu dotazovaných byla sama obětí šikany. Z výzkumu vyplynulo, že nejčastějšími způsoby šikanování jsou nadávky, ponižování, posměch a pomluvy, tzn. psychická forma šikany. Fyzická šikana se na školách projevuje minimálně a týká se především chlapců. Výzkum ukázal, že se děti s problémem šikanování, nejčastěji obracejí na své rodiče. Na tomto názoru se shodli žáci všech tří základních škol. Pouze minimální procento dotazovaných žáků se obrací na pomoc školního metodika. Co se týká prevence, všichni dotazovaní jsou s problematikou šikanování obeznámeni a vědí, jak se jí bránit. Téměř všichni žáci tyto informace označili za dostačující.

K minimalizaci šikany je nutná účinná prevence násilí mezi žáky. Tím není myšleno pouhé předcházení šikanování, ale je také třeba vnímavý přístup pedagoga. Z mého dotazování vyplynulo, že více než polovina ohlášených případů šikanování, se z pohledu žáků nevyřešila. Za tímto faktem může být skutečnost, že pedagog situaci posoudil jako pouhé „nevinné škádlení“. Je více než důležité, aby učitel byl vnímavý, aby sledoval chování a projevy žáků a v žádném případě nebagatelizoval jakékoliv, byť mírné, projevy agrese a násilí žáků. Je třeba, aby pedagog uměl včas rozpoznat i počáteční příznaky šikanování a za pomoci metodika je efektivně řešil. Ačkoliv je pedagog klíčovou postavou v oblasti prevence šikany, důležitou roli hraje také spolupráce s rodiči a specializovanými pracovišti. Boj proti šikanování je totiž společným úkolem nás všech.

ZÁVĚR

Šikánování je zvláště nebezpečná forma násilí, která svým výskytem ve školách narušuje výchovné a vzdělávací cíle. V takovémto ohroženém prostředí žáci ztrácejí pocit bezpečí, je ohrožen rozvoj jejich osobnosti a v krajních případech může u obětí dojít k velmi závažným psychickým traumatům. Z toho důvodu je více než nutné vymýtit tento nebezpečný jev ze škol, nebo alespoň minimalizovat do takové míry, aby se škola stala místem, kde je naplňováno právo dětí žít v bezpečí a svobodě.

Proto je třeba věnovat šikánování zvláštní pozornost, protože jak jsem již v úvodu své práce napsal, šikana se ve své zárodečné formě vyskytuje téměř v každé škole, což ostatně dokládá i můj výzkum. Je důležité rozlišovat, zda se jedná o pouhé nevinné škádlení nebo o surový posměch, zda se žáci z legrace pošťuchují nebo jde o surové napadání. Proto se léčba šikany zaměřuje především na prevenci, která se v současné době stává součástí výuky. V mém výzkumu jsem došel k závěru, že žáci jsou ve škole s problematikou šikánování dostatečně obeznámeni a vědí, jak se bránit.

Z provedeného výzkumu dále vyplývá, že ač většina dětí chodí do školy ráda, přesto i v těchto školách dochází k šikánování. Došel jsem ke zjištění, že téměř polovina žáků, kteří jsou svědky šikany, tuto závažnou informaci nikomu neohlásí. Ať už je důvodem cokoliv, mlčení znamená tolerování tohoto nešvaru. Zavírání očí před tímto problémem je skoro totéž, jako bychom ho schvalovali.

Svou bakalářskou prací bych chtěl alespoň zčásti přispět k řešení problematiky šikánování. Získaná data jsem předal metodikům prevence jednotlivých základních škol, na nichž jsem prováděl výzkum. I když jsem si vědom, že výběr výzkumného vzorku byl poměrně malý a taktéž některé otázky mohly být rozpracované detailněji, věřím, že má práce bude pro ně přínosem a inspirací k problematice šikánování.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Bendl, S. Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-08-9.
- [2] Černá, A. a kol., Kyberšikana. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4577-0.
- [2] Erb, H. Násilí ve škole a jak mu čelit. Praha: Amulet, 2000. ISBN 80-86299-22-8.
- [3] Fieldová, E. Jak se bránit šikaně. Praha: Ikar, 2009. ISBN 978-80-249-1176-2.
- [4] Klimeš, L. Slovník cizích slov. Praha: SPN, 2005. ISBN 80-7235-272-5.
- [5] Kolář, M. Bolest šikanování. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-513-X.
- [6] Kolář, M. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.
- [7] Kolář, M. Skrytý svět šikanování na školách. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-123-1.
- [8] Pöthe, P. Dítě v ohrožení. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.
- [9] Říčan, P. Agresivita a šikana mezi dětmi. Pra: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
- [10] Říčan, P. Jak na šikanu. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6.
- [11] Vágnerová, K. a kol. Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.

Internetové zdroje:

www.cms.e-bezpeci.cz

www.detskaprava.cz

www.e-bezpeci.cz

www.minimalizacesikany.cz

www.sikana.cz

www.sikana.org

www.wiki.rvp.cz

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

č.	číslo
kol.	kolektiv
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
p.	pod
RVP	Rámcový vzdělávací program
tř.	třídní
tzn.	to znamená
ZŠ	základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Graf č. 1   Rozdělení dle ohlaví
- Graf č. 2   Spokojenost ve třídě
- Graf č. 3   Členství v partě
- Graf č. 4   Svědek šikanování
- Graf č. 5   Oznámení šikany
- Graf č. 6   Odezva na oznámení
- Graf č. 7   Oběť šikany
- Graf č. 8   Způsoby šikanování
- Graf č. 9   Pohlaví šikanujícího
- Graf č. 10   Identita šikanujícího
- Graf č. 11   Počet agresorů
- Graf č. 12   Četnost šikanování
- Graf č. 13   Místo šikanování
- Graf č. 14   Pomoc šikanovanému
- Graf č. 15   Svěření se někomu
- Graf č. 16   Osoby, kterým ses svěřil/a
- Graf č. 17   Informovanost o šikaně
- Graf č. 18   Dostatečnost informací

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1 Rozdělení dle pohlaví
- Tabulka č. 2 Spokojenost ve třídě
- Tabulka č. 3 Členství v partě
- Tabulka č. 4 Svědek šikanování
- Tabulka č. 5 Oznámení šikany
- Tabulka č. 6 Odezva na oznámení
- Tabulka č. 7 Oběť šikany
- Tabulka č. 8 Způsoby šikanování
- Tabulka č. 9 Pohlaví šikanujícího
- Tabulka č. 10 Identita šikanujícího
- Tabulka č. 11 Počet agresorů
- Tabulka č. 12 Četnost šikanování
- Tabulka č. 13 Místo šikanování
- Tabulka č. 14 Pomoc šikanovanému
- Tabulka č. 15 Svěření se někomu
- Tabulka č. 16 Osoby, kterým ses svěřil/a
- Tabulka č. 17 Informovanost o šikaně
- Tabulka č. 18 Dostatečnost informací

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník o šikanování

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK O ŠIKANOVÁNÍ

1. Jsi

a) chlapec

b) dívka

ANO   NE   NEVÍM

2. Chodíš rád do této třídy?

3. Jsi ve třídě součástí nějaké party?

4. Byl/a jsi někdy svědkem šikanování?

5. Pokud ano, oznámil/a jsi to nějakému učiteli?

6. Pomohlo nějak to oznámení?

7. Byl/a jsi ty sám/a obětí šikany?

8. Pokud ano, jaký byl způsob šikanování? (můžeš vybrat více možností)

a) ignorování (nikdo ze třídy s tebou nemluvil)

b) pomlouvání

c) posmívání

d) ponižování (zesměšňování)

e) nadávky

f) vyhrožování

g) bití, fackování

h) rány pěstí

i) jinak (vypiš svými slovy jak): .....

9. Ti, kteří Ti ubližovali, byli především?

a) chlapci

b) dívky

10. Ten, kdo tě šikanoval, byl:

- a) spolužák ze třídy
- b) žák stejné školy
- c) osoba mimo školu

11. Kolik bylo těch, kdo tě šikanovali?

- a) jeden
- b) dva
- c) tři
- d) více než tři
- e) většina třídy

12. Jak často jsi byl/a šikanován/a?

- a) stalo se to jen jednou
- b) nejméně 2x za školní rok
- c) asi 1x za měsíc
- d) skoro každý týden
- e) skoro každý den

13. Kde k šikanování nejčastěji docházelo?

- a) ve třídě
- b) v prostorách školy
- c) mimo školu

14. Když jsi byl/a šikanován/a, pomohl ti někdo?

- a) učitel/ka
- b) jiný pracovník školy
- c) spolužák
- d) někdo jiný (napiš kdo) .....

15. Svěřil/a ses, že tě někdo šikanuje?

ANO   NE

16. V případě, že ano, kdo byl ten, komu ses svěřil/a? (můžeš označit víc možností)

- a) rodiče
- b) sourozenec
- c) školní metodik prevence
- d) třídní učitel/ka
- e) jiný/á učitel/ka
- f) někdo jiný (napiš komu) .....

ANO   NE

17. Mluvili s vámi ve škole o šikanování a jak se bránit?

ANO   NE   ČÁSTEČNĚ

18. Byli informace dle tvého názoru dostačující?

